
Aan de orde is de behandeling van:

- **het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba) (31954);**

- **het wetsvoorstel Regels met betrekking tot de financiële functie van de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba, hun bevoegdheid tot het heffen van belastingen en hun financiële verhouding met het Rijk (Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba) (31958);**

- **het wetsvoorstel Wijziging van de Kieswet in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam binnen Nederland (31956);**

- **het wetsvoorstel Invoering van de regelgeving met betrekking tot de openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Invoeringswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba) (31957);**

- **het wetsvoorstel Aanpassing van wetten in verband met de nieuwe staatsrechtelijke positie van Bonaire, Sint Eustatius en Saba als openbaar lichaam binnen Nederland (Aanpassingswet openbare lichamen Bonaire, Sint Eustatius en Saba) (31959);**

- **het wetsvoorstel Goedkeuring van verdragen met het oog op het voornemen deze toe te passen op Bonaire, Sint Eustatius en Saba, en van het voornemen tot opzegging van verdragen voor Bonaire, Sint Eustatius en Saba (32047);**

- **het wetsvoorstel Regels inzake de bescherming van persoonsgegevens van Bonaire, Sint Eustatius en Saba (Wet bescherming persoonsgegevens BES) (32161).**

(Zie wetgevingsoverleg van 15 en van 18 januari 2010.)

De algemene beraadslaging wordt geopend.

De heer **Van Raak** (SP): Dames en heren. Fijn dat u er in zo groten getale bent, maar dat is toch een misverstand. U hoort hier weliswaar te zijn, maar het gerucht ging dat er een hoofdelijke stemming zou zijn en dat die door mij zou zijn aangevraagd. Daar is helemaal niets van waar. Ik heb wel enig idee wie dat gerucht de wereld in heeft geholpen, maar het is niet van mij. Gaat u dus allen zitten en geniet u van onze bijdragen.

De **voorzitter**: Ik was er niet onblij mee, mijnheer van Raak. We hebben nu in ieder geval het quorum om kwart over tien gehaald en dat is mooi, want anders hadden we ook niet kunnen beginnen. Op een bepaalde manier ben ik u dus dankbaar en dat is niet altijd het geval.

De heer **Van Raak** (SP): We hebben het niet zo afgesproken, hoor.

De **voorzitter**: Nee, maar het klikt tussen ons, dat weet iedereen. Gaat u uw gang.

De heer **Van Raak** (SP): Het klikt tussen ons altijd. Overigens feliciteer ik de winnaars van de verkiezingen van gisteren van harte.

De **voorzitter**: Bij deze felicitaties sluit ik mij van harte aan. U begint aan uw betoeg.

De heer **Van Raak** (SP): Ik ben overigens niet minder blij dat de regering is gevallen.

De **voorzitter**: Mijnheer Van Raak, het onderwerp van de agenda is BES.

De heer **Van Raak** (SP): Voorzitter. Dat is zo, maar dat heeft allemaal met elkaar van doen, want de staatssecretaris heeft wel een beetje belletje getrokken. Eerst drukte zij hard op de bel: 10-10-10. Op 10 oktober 2010 zouden Saba, Statia en Bonaire onderdeel worden van Nederland, maar toen viel het kabinet. Nogmaals: ik vind dat goed, maar nog voor de bevolking opendeed, liep de staatssecretaris weg. De bewoners van Bonaire hebben de deur voor ons niet kunnen openzetten. Hun werd een referendum beloofd, maar toen weer niet, toen weer wel en toen toch weer niet. Zo organiseer je teleurstellingen en wantrouwen. De inwoners van Bonaire hebben in 2004 niet gekozen voor onafhankelijkheid, daarvoor is het eiland te klein. Ze wilden wel af van Curaçao, omdat de verhoudingen met dat eiland slecht zijn. Wat overbleef was: onderdeel worden van Nederland.

Vijf jaar later is deze opdracht van de bevolking uitgewerkt. Het is ook logisch om de mensen dan te vragen of de uitkomst hun bevalt en of dit zo'n beetje is wat ze hadden bedoeld. Er is zoveel onzekerheid voor de mensen op Bonaire! Komt er nu wel of geen referendum? Wanneer komt dat referendum er dan? Welke vraagstelling zal dat referendum hebben en welke opties liggen voor de bevolking open?

De wetten die wij vandaag behandelen maken wij niet voor onszelf en ook niet voor de bestuurders op Bonaire. Die zijn overigens scherp verdeeld en lijken heel erg veel bezig met elkaar en hun eigen belangen, maar veel minder met het algemeen belang van de mensen op Bonaire. Toch maken wij deze wetten voor de bevolking. De bevolking moet zich comfortabel voelen in haar nieuwe staatkundige jas.

Voorzitter: Van Vroonhoven-Kok

De heer **Van Raak** (SP): Afgelopen dinsdag spraken wij met vertegenwoordigers van het bestuurscollege van Bonaire. Net als de SP-fractie vonden zij dat deze wetten controversieel zouden moeten worden verklaard. Het bestuurscollege van Bonaire vraagt ons nadrukkelijk te wachten met de behandeling van deze wetten en zeker met de goedkeuring van deze wetten, totdat het referendum heeft plaatsgevonden. Het college wil namelijk niet dat de bevolking voor voldongen feiten wordt geplaatst.

Het bestuurscollege van Bonaire zegt echter ook dat het Saba en Statia niet in de weg wil zitten: als zij voort willen, dan hebben wij ook respect voor de mensen op Saba en Statia. Zijn voorstel, dat ik hierbij aan de staatssecretaris voorleg, is om een uitzonderingsbepaling op te nemen. Wij bespreken die wetten hier naar mijn idee te vroeg. Gaan wij ermee door om deze wetten geldig te laten verklaren voor Saba en Statia en een uitzonderingsbepaling op te nemen voor Bonaire? Laten wij deze wetten eventueel voor Bonaire ingaan als het referendum is geweest en de bevolking ja heeft gezegd?

Van Raak

Staatssecretaris, gaan wij dat doen? Wat vindt u daarvan?

De berichten over Bonaire zijn overigens slecht. Het lijkt erop dat het huidige eilandbestuur aan de macht is gekomen door omkoping en vriendjespolitiek. Ik heb vragen daarover gesteld. Ik geloof dat nu een onderzoek daarnaar loopt. Kan de staatssecretaris al wat meer zeggen over de staat van het bestuur op Bonaire? Als namelijk iets van die geruchten waar is, dan hebben wij een groot probleem.

Ik heb de staatssecretaris al gewaarschuwd, het staatkundig proces niet onder al te hoge druk te zetten, omdat dit leidt tot brokken. Nu zit de grootste brok hier in Nederland: de regering is demissionair. Ik maak het vandaag niet allemaal te existentieel, maar wat heeft het eigenlijk voor zin dat wij vandaag zeven wetten behandelen? Welke tijdswinst wordt hiermee geboekt als wij straks allemaal tegen dezelfde muur botsen? Die muur heet 10-10-'10. Vanaf het moment dat ik in 2006 Kamerlid werd, zijn er steeds data genoemd. Telkens is de datum niet gehaald. Zo zal ook 10 oktober 2010 niet worden gehaald, terwijl de ontmanteling van het land Nederlandse Antillen in volle gang is. Wat betekent dat voor het bestuur en de bevolking van de Antillen? Welke gaten worden geslagen nu het land Nederlandse Antillen verdampt? Hoe gaan wij die gaten vullen? Wat is het noodplan van de staatssecretaris voor na 10 oktober 2010?

Het staatkundig proces bestaat uit drie delen: de wetgeving om de eilanden voor te bereiden op de nieuwe status van openbaar lichaam, het saneren van schulden en de eisen voor goed bestuur en gezonde financiën. De SP vindt dit een drie-eenheid. Ik vraag de staatssecretaris of het ook voor haar een drie-eenheid is. De zaken zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden. Ik vrees nu dat wij straks wel de schulden van de eilanden hebben betaald – in totaal 1,5 mld. voor alle eilanden in tijden van crisis – maar de staatkundige hervormingen nog in de steigers staan, het bestuur nog lang niet op orde is en de inkomsten van de eilanden nog lang niet voldoende zijn. Hoe zit het precies met de schuldsanering? Welke bedragen zijn al uitgegeven? Gaan wij nu gewoon door met het saneren van schulden, ook als het staatkundig proces stagneert?

De wetten die wij vandaag maken, zijn bijzonder ingewikkeld. Wetten grijpen in elkaar, worden voortdurend veranderd en laten veel ruimte voor aanpassingen, zelfs in de toekomst als deze wetten de Kamer al hebben gepasseerd. De staatssecretaris wil de wetten op de zogenoemde "IBES-lijst" kunnen aanvullen zonder dat het parlement hierover uitspraak kan doen. Dat vraagt veel vertrouwen, misschien wel te veel vertrouwen in een demissionaire regering.

De SP is kritisch over een aantal wetstechnische aspecten. De staatssecretaris zou nog deze kabinetsperiode een aantal voorstellen voor herziening van de Grondwet indienen. Wij kunnen gerust zeggen dat dit niet meer zal lukken. Onze Grondwet kent alleen Rijk, provincies en gemeenten. Zij kent geen openbare lichamen Bonaire, Saba en Statia. In de Grondwet staat dat de leden van de provinciale staten de Eerste Kamer kiezen en niet de leden van de gemeente of de leden van de eilandsraad. Op welke termijn kan de Kamer deze voorstellen van wijziging van de Grondwet tegemoet zien? Wetstechnisch kan het allemaal niet zo moeilijk zijn.

Bij de aanpassing van de Kieswet speelt er nog een principiële vraag. Niet-Nederlanders op Bonaire, Saba en Statia kunnen ook stemmen voor de eilandsraad. Als de leden van de eilandsraad vervolgens de Eerste Kamer kiezen, bepalen deze niet-Nederlanders mede de samenstelling van onze Eerste Kamer. Daarmee krijgt een groep niet-Nederlanders feitelijk stemrecht in Nederland. Via een achterdeur wordt daarmee afstand genomen van het uitgangspunt dat niet-Nederlanders niet kunnen stemmen voor een Nederlandse volksvertegenwoordiging. Ik ben daar niet principieel tegen. Ik ben er echter principieel tegen om dat via de achterdeur te regelen.

De staatssecretaris wil het Nederlands en het Fries opnemen in de Grondwet. Ik ga ervan uit dat wij straks dan ook het Papiaments en het Engels in de Grondwet opnemen. Ik kan mij niet voorstellen dat de staatssecretaris dat niet wil. Overigens krijgen wij dan wel de rare situatie dat wij het Engels in onze Grondwet gaan opnemen in de strijd tegen het verengelsen van onze taal.

Wij zijn gelukkig met de strenge regels die belangenverstrengeling en vriendjespolitiek moeten voorkomen en steunen de amendementen van de heer Remkes op dat gebied. Het is goed dat de staatssecretaris hierbij de nadruk legt op familiebanden. De SP wil ook graag een onderzoek naar illegale regelingen en illegale vergoedingen voor oud-politici op de eilanden.

Als het om belastingen gaat, zegt de staatssecretaris dat wij rekening moeten houden met de lagere inkomens op de eilanden. Als het echter gaat om de vergoedingen voor politici, blijven die ongeveer even hoog als in Nederland. De eilandsraden van Sint Eustatius, Statia, komen daar zelfs nog bovenuit.

Het voorstel om een sollicitatieplicht in te voeren voor oud-politici is onlangs aangenomen door de Eerste Kamer. Ik ga ervan uit dat die plicht ook gaat gelden voor de eilanden. Gaat de staatssecretaris nu dus ook een sollicitatieplicht invoeren voor oud-politici op Bonaire, Saba en Statia? Zo ja, wanneer mogen wij het voorstel daartoe tegemoet zien?

De SP is blij met het strenge toezicht op de openbare financiën. Het is een lange weg van een rommelige schoenendoos naar een sluitende begroting. Feitelijke begrotingen zijn nooit opgesteld en jaarrekeningen nooit goedgekeurd. Tekorten werden aangevuld met leningen. Het College financieel toezicht zal bestuurders dus moeten dwingen tot openheid en verantwoording. In eerdere instantie kon de staatssecretaris dat nog niet geven, maar nu misschien wel: wat zijn de bedragen van de verschillende BES-fondsen? Ik ben vooral geïnteresseerd in de vrije uitkering in de zogeheten BES-fondsen.

Wij spreken vandaag niet over de inkomsten van de eilanden; dat moet nog gebeuren. Goed bestuur en goede, gezonde financiën zijn echter wel onlosmakelijk met elkaar verbonden. Daarom maak ik hierover toch een algemene opmerking als opmaat naar de komende debatten ter zake. Als de staatssecretaris moet kiezen tussen de belangen van de bevolking en de belangen van het internationale bedrijfsleven, kiest zij consequent voor de rijke multinationals. Dat de eilanden te klein zijn om een vuist te maken tegen de agressieve lobby van internationale bedrijven, weten wij, maar Nederland moet daar toch niet machteloos tegenover staan? Als dat het geval is, schrik ik daarvan.

De eilanden moeten de komende jaren veel investeren. Ik noem onderwijs, zorg en veiligheid. Ik zie alleen maar

Van Raak

belastingverlagingen. Ik hoop dan ook dat wij in de toekomst een serieus debat kunnen voeren over bijvoorbeeld een winstbelasting.

De SP hoopt dat wij Bonaire, Saba en Statia zo snel mogelijk in ons land welkom kunnen heten: 20.000 prachtige mensen die ons land extra kleur kunnen geven. Natuurlijk ook prachtige natuur, vooral onder water, zoals de koraalriffen! Nederland zou dan de verantwoordelijkheid krijgen over echte natuur, die behoort tot de mooiste, maar ook tot de meest kwetsbare natuur van de wereld.

Voordat het zo ver is, moet er echter nog heel veel gebeuren, meer dan zo maar 30 wetten door de Kamer jagen. Er moet dan een zekere mate van eenheid zijn onder de bevolking. Wij wachten dan ook vol spanning het resultaat af van het referendum op Bonaire. Er moet ook goed bestuur zijn. Wij wachten ook vol spanning de resultaten van de onderzoeken af naar de bestuurders op Bonaire. Voorts moeten er voldoende inkomsten zijn. Wij wachten ook vol spanning de komende debatten over de financiën af. Een voorwaarde voor ons is wel dat er in ieder geval een einde komt aan de huidige ongezonde situatie waarin Nederland wél moet betalen voor het falen van de lokale bestuurders, maar geen verantwoordelijkheid kan nemen om problemen te voorkomen.

□

De heer **Van Bochove** (CDA): Voorzitter. Het Statuut voor het Koninkrijk der Nederlanden komt in 1954 tot stand. Belangrijke aanpassingen van dit statuut zijn er in 1975 met de onafhankelijkheid van Suriname en in 1985, vooruitlopend op het per 1 januari 1986 uittreden van Aruba uit het staatsverband van de Nederlandse Antillen. Aruba wordt een zelfstandig land binnen het koninkrijk.

In 2010 wordt opnieuw gewerkt aan een mogelijke aanpassing van dit statuut; 2010 kan het jaar worden waarin de Nederlandse Antillen feitelijk en juridisch uit elkaar vallen. Curaçao en Sint-Maarten streven naar een status van zelfstandige landen binnen het koninkrijk. Bonaire, Saba en Sint-Eustatius zullen als openbaar lichaam verbonden worden met Nederland.

Twijfel over de gekozen weg is er niet bij de CDA-fractie. Natuurlijk is er een zorgvuldig proces van wetgeving te gaan, maar als alle betrokkenen hun verantwoordelijkheid nemen, kan er sprake zijn van een realistische voortgang. Naar onze opvatting moet ieders inzet daarop gericht zijn. Vertraging is niet in het belang van de bevolking op de eilanden. Het land, de Nederlandse Antillen, is inmiddels zo ver gedesintegreerd dat het geen toekomst meer heeft.

De bijdrage in de schuldsanering die onderdeel is van de op de toekomst gerichte afspraken maakt het mogelijk dat er belangrijke en noodzakelijke investeringen kunnen worden gedaan in onder andere zorg, huisvesting, onderwijs en veiligheid. De bewoners van de eilanden, die in vrijheid hebben kunnen beslissen over hun toekomst, hebben inmiddels meermalen in meerderheid laten zien dat zij hiervoor kiezen. Deze verbetering van de leefomstandigheden van de bevolking is voor de CDA-fractie een van de leidende motieven voor het steunen van het huidige proces van staatkundige veranderingen.

Een mogelijk referendum op Bonaire staat wat de CDA-fractie betreft, de behandeling van de wetsvoorstellen in deze korte plenaire behandeling niet in de weg.

Besluitvorming is wat betreft Sint-Eustatius en Saba noodzakelijk. Indien nodig kan Bonaire – ik heb het al vaker gezegd, in debatten met de heer Van Raak heb ik het letterlijk gezegd – met één pennenstreek, lees één wetsartikel uit deze voorstellen worden geschrapt.

De heer **Van Raak** (SP): Ik dacht dat ik te laat was, maar nu ben ik misschien wat te vroeg, vanwege die pennenstreek. Ik wacht dus nog even.

De heer **Van Bochove** (CDA): Dat klopt. Graag krijg ik van de staatssecretaris een reactie op de jongste voorstellen van het bestuurscollege, of moet ik zeggen de jongste voorstellen van de adviseurs van het bestuurscollege? Ik stel overigens vast dat die adviseurs verschillende opvattingen hebben. Dat wordt nog boeiend als de beide adviseurs straks in één bestuurscollege plaatsnemen. Gaat het kabinet het gesprek aan met het bestuurscollege over de gedane voorstellen?

De heer **Van Raak** (SP): De vraag die de heer Van Bochove aan de staatssecretaris stelt, wil ik ook aan hem stellen. Wat is zijn mening daarover? Ik zie ook wel dat het allemaal niet gemakkelijk is. Het wordt wel gemakkelijker als in ieder geval wij helderheid bieden.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik vind dat wij helderheid moeten bieden. Daar heb ik nooit een misverstand over laten bestaan. Wat mij betreft kan de bevolking van Bonaire zich uitspreken in een referendum. De bevolking kan haar positie dan duidelijk maken. Ik heb in de verschillende debatten ook aangegeven, omdat het nu niet meer gaat om een volkenrechtelijke, maar een staatsrechtelijke zaak, dat het volstrekt duidelijk is dat ook Nederland op dat punt zijn inzet zal leveren.

De heer **Van Raak** (SP): De heer Van Bochove is dus van mening dat wij een en ander zo in de wet moeten regelen dat er voor Bonaire een uitzonderingsbepaling wordt opgenomen, of die ene streek waarover hij spreekt, en dat wij de wet voor Bonaire pas van toepassing verklaren als er een ja komt uit het referendum.

De heer **Van Bochove** (CDA): Neen, dat is een misverstand. Er is tot nu toe uitvoerig met de bestuurscolleges van het eiland onderhandeld. Men heeft de slotverklaring ondertekend. Er is sprake geweest van een heel vergaand proces van het maken van afspraken over de verdere voortgang. De bevolking van Bonaire heeft nu, maar ook straks, op enig moment, de gelegenheid om aan te geven dat zij iets anders willen, bijvoorbeeld onafhankelijkheid. Daarvoor is zelfs een evaluatiemoment in de wet opgenomen.

De heer **Van Raak** (SP): Nu wordt het onduidelijk. Het bestuurscollege heeft een opvatting, misschien wel twee, maar juist daarom gaat het erom dat de bevolking zich uitsprekt. De heer Van Bochove kan zich niet verschuilen achter het bestuurscollege. Wij moeten de bevolking ja of nee laten zeggen. Als wij dat willen, dan moeten wij vandaag nog geen besluit over Bonaire nemen. Dan zullen wij een uitzonderingsbepaling moeten opnemen.

De heer **Van Bochove** (CDA): Wij moeten helemaal niets, is mijn eerste stelling. De bevolking moet daar zelf

Van Bochove

voor kiezen. Ik vind het bevoogdend om te stellen dat de bevolking dit of dat moet. Als de bevolking dat wil, moet zij dat zelf aangeven.

Ik heb afgelopen donderdag van het bestuurscollege, toen het daartoe de gelegenheid had, overigens geen standpunt gehoord. Ik weet dus niet wat het standpunt van het bestuurscollege is.

De heer **Remkes** (VVD): Bestaat naar het oordeel van de CDA-fractie over vijf jaar de mogelijkheid dat er een referendum wordt uitgeschreven en dat de keuze dan aan de bevolking is om al dan niet te kiezen voor onafhankelijkheid? Bestaat dan op grond van de nu voorliggende wetgeving ook de ruimte om daaraan gevolg te geven?

De heer **Van Bochove** (CDA): Volgens mij bestaat er vanuit staatsrechtelijk perspectief ruimte om aan te geven dat men niet langer binnen het Koninkrijk der Nederlanden wil functioneren en dat men ervoor kiest een eigen weg te gaan. Dat is ook in VN-verdragen vastgelegd. Voor het volkenrechtelijke perspectief is een en ander al in 1954 geëffectueerd, zo heb ik uit VN-documenten begrepen. Dat heb ik bij de NAAZ-begroting ook uitvoerig betoogd.

Dit debat is na het wetgevingsoverleg de afronding in deze Kamer van de behandeling van enkele zogenoemde BES-wetten. De rijksconsensuswetten volgen later, maar die zijn eveneens van grote betekenis. Uiteraard geldt dit in het bijzonder voor de Rijkswet tot wijziging van het Statuut. Hiermee wordt immers nieuwe inhoud gegeven aan de vorm van het koninkrijk; vier landen. In dit plenaire deel wil ik de woorden van waardering, uitgesproken tijdens het wetgevingsoverleg voor allen die zich de afgelopen periode hebben ingezet om het proces van staatkundige verandering verder te brengen, graag herhalen. Voor hun gewaardeerde inzet bedank ik de ambtelijke ondersteuning op het departement en op de eilanden, net als de medewerkers van de griffie in de Kamer en van de fracties. Wijziging van de Grondwet is nodig om Bonaire, Sint-Eustatius en Saba definitief de status van openbare lichamen, als onderdeel van Nederland, te geven. De CDA-fractie stelt vast dat er van de kant van het kabinet een toezegging ligt om met de grondwetswijziging te komen. De actuele politieke situatie verandert daar niets aan, al zal de termijn waarop een en ander kan worden geëffectueerd waarschijnlijk meer tijd in beslag gaan nemen. De Nederlands-Antilliaanse regelgeving blijft behouden. Ten aanzien van criteria die gelden voor invoering van Nederlandse regelingen heeft de staatssecretaris tijdens het wetgevingsoverleg vijf uitgangspunten genoemd. Ik zal ze niet herhalen. Deze criteria zullen ook de komende vijf jaar gebruikt worden bij het beoordelen van de vraag of de Nederlandse wetgeving ook geldig wordt op de BES-eilanden. Daarnaast is er de formule uit de slotverklaring, artikel A, lid 5, die als uitgangspunt wordt gehanteerd bij het beoordelen van de vraag of op de eilanden een afwijkende regeling kan bestaan. Deze criteria en de formule uit het slotakkoord staan onderling in een bepaalde hiërarchie, waarbij de eisen die voortvloeien uit de Grondwet en de verdragen bovenaan staan. Kan worden aangegeven of een beoordeling van deze criteria bij toekomstige wetgeving standaard deel gaat uitmaken van de wetgevingsprocedure?

Bij het wetgevingsoverleg hebben we met elkaar vastgesteld dat ook de noodzakelijke wijzigingen ten behoeve van de Kieswet in de grondwetswijziging zullen worden meegenomen. Tijdens het wetgevingsoverleg heeft de staatssecretaris toegezegd dat bij nieuwe wetgeving gemotiveerd zal worden aangegeven of de betreffende wet al dan niet van toepassing zal zijn op de BES-eilanden. In de vijf nota's naar aanleiding van het verslag en tijdens het wetgevingsoverleg is wat de CDA-fractie betreft uitgebreid ingegaan op de geplaatste kanttekeningen. De gestelde vragen zijn over het algemeen uitgebreid en voldoende inhoudelijk beantwoord. Dat maakt het mogelijk om in het volgende deel van deze inbreng nog slechts op een beperkt aantal zaken in te gaan.

Het voorstel voor de Wet openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba regelt de structuur en de werkwijze van de organen van de nieuwe openbare lichamen. Het voorstel is gebaseerd op de Gemeentewet, met uitzondering van de financiële huishouding van de openbare lichamen. Dat onderdeel is ondergebracht in het voorstel voor de Wet financiën openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Het wetsvoorstel vormt een onderdeel van de complete staatkundige herstructurering van de Nederlandse Antillen, waarbij de kleinere eilanden op hun verzoek rechtstreekse banden met Nederland krijgen. De CDA-fractie heeft bij herhaling ingestemd met de hiervoor geschetste ontwikkeling.

De regering kiest ervoor om met de Gemeentewet als leidraad de inrichting van het bestuur inhoud te geven. Waar regels kennelijk strakker zijn, motiveert de regering dit door het ontbreken van de noodzakelijke bestuurscultuur. Zo is nog nooit een rekening vastgesteld en zijn aangenomen begrotingen meer een legitimatie om geld uit te geven op kasbasis dan een leidraad voor het financieel functioneren van het eilandsbestuur.

Eén punt is na het wetgevingsoverleg blijven liggen: het burgerjaarverslag. De CDA-fractie heeft ervoor gepleit nu direct te regelen dat de verplichting daartoe wordt afgeschaft. Omdat de staatssecretaris dit niet concreet toezegde, hebben de fracties van de Partij van de Arbeid en van het CDA een amendement op dit punt ingediend. De mogelijkheid om bij eilandsverordening functies aan te wijzen die combineerbaar zijn met een politiek ambt, wil de regering in stand houden. Er zijn twee voorwaarden aan verbonden. Het betreft hier aldus de nota naar aanleiding van het verslag functies die niet zodanige bevoegdheden of verantwoordelijkheden meebrengen dat voor belangenverstremming moet worden gevreesd. Tegelijkertijd verwijst de regering naar de geringe bevolkingsomvang en het beperkte aantal banen, waarvan het merendeel bij de overheid. Tijdens het wetgevingsoverleg is over dit punt uitgebreid gediscussieerd. De conclusie die de CDA-fractie op basis van deze gedachtewisseling trekt, is vastgelegd in het amendement-Remkes/Van Bochove. Op Bonaire kan geen sprake zijn van een combinatie van een baan als overheidsmedewerker met het lidmaatschap van de eilandsraden. Gezien de schaal zal op Saba en Sint-Eustatius wel gewerkt worden conform het voorliggende wetsvoorstel.

De voorgenomen verkiezing van de leden van de Eerste Kamer door de leden van de eilandsraad is voor de CDA-fractie in meerdere opzichten een struikelblok. In het wetgevingsoverleg is ook op dit punt uitgebreid gesproken. Dat maakt het mogelijk om hier direct tot

Van Bochove

conclusies te komen. De CDA-fractie zal amendementen steunen die leiden tot de hierna beschreven aanpak. Een: de eilandraden kunnen pas na aanpassing van de Grondwet deelnemen aan verkiezingen van de leden van de Eerste Kamer. Twee: na ampele overwegingen heeft de CDA-fractie de conclusie getrokken dat niet-Nederlanders, ook in verband met het na grondwetswijziging door de eilandsraad kunnen kiezen van de leden van de Eerste Kamer, het actief kiesrecht niet toekomt. Het passief kiesrecht komt hun op basis van het voorliggende wetsvoorstel al niet toe.

Ik ga verder met de behandeling van het wetsvoorstel financiën openbare lichamen Bonaire, Sint-Eustatius en Saba. Dit wetsvoorstel treft voor de openbare lichamen een regeling voor een financiële functie, hun bevoegdheden tot het heffen van belastingen en hun financiële verhouding tot het Rijk. Het financieel toezicht, zoals daaraan vorm wordt gegeven in het Besluit tijdelijk financieel toezicht BES, is in dit wetsvoorstel geïncorporeerd. Het hebben van een eigen verantwoordelijkheid van de besturen in de openbare lichamen voor het gezond houden van hun financiën is van grote betekenis. In dat verband steunt de CDA-fractie de opvatting van de regering dat de eilandsraden autonomie behouden voor het maken van politieke keuzes bij het bepalen en invullen van de financiële ruimte.

Ik kom vervolgens bij wetsvoorstel 31956, de wijziging van de Kieswet. In oktober 2006 is in de slotverklaring van de miniconferentie over de toekomstige staatkundige positie van de BES-eilanden afgesproken dat het kiesrecht voor de Tweede Kamer en het Europees Parlement zal worden vastgelegd. Ook is vastgelegd dat er een regeling komt voor de verkiezing van de leden van de Eerste Kamer. In het voorgaande heb ik daarover al een en ander gezegd.

De regering gaat uitgebreid in op het stemmen bij volmacht. Door de CDA-fractie is aangegeven dat zij niet gelukkig is met de gekozen constructie, in het bijzonder bij de eilandsraadsverkiezingen. De bestaande volmachtregeling is op de eilanden afgeschaft na een aantal fraudegevallen. De regering geeft aan enerzijds de zienswijze van de CDA-fractie op hoofdlijnen te delen, maar anderzijds op uitdrukkelijk verzoek van de vertegenwoordigers van de eilanden toch te hebben gekozen voor een systeem met schriftelijke volmachtverlening. Volmachtverlening na een schriftelijke aanvraag daartoe kent ten opzichte van de onderhandse volmachtverlening een extra controlemoment dat bij de gezaghebber ligt. De Raad van State geeft aan dat de afwijkende regeling voor de eilandsraadsverkiezingen aanvaardbaar is.

De CDA-fractie kan ook na ampele afweging de zienswijze van de Raad van State en de regering nauwelijks of niet volgen. Juist daar waar sprake is van een nieuwe start, waar sprake is van verbetering van de bestuurskracht en waar het toezicht volgens de nieuwe maatstaven is georganiseerd, gaan wij oude gebruiken in stand houden. De reactie van de staatssecretaris tijdens het wetgevingsoverleg heeft de CDA-fractie niet overtuigd. Om die reden heeft de CDA-fractie samen met de fractie van de Partij van de Arbeid een amendement ingediend, waarin de in Nederland geldende volmachtregeling op de BES-eilanden van toepassing wordt.

Wetsvoorstel 31957 betreft de Invoeringswet openbaar lichaam. Tijdens de miniconferentie van 10 en 11 oktober 2006 is overeengekomen dat de BES-eilanden een positie

binnen het Nederlandse staatsbestel krijgen. Artikel 134 van de Grondwet maakt het bestaan van zogenaamde openbare lichamen mogelijk. In het overgangsakkoord van 12 februari 2007 is vastgelegd dat de drie eilanden openbare lichamen zullen worden. Dat vraagt een omvangrijk proces van wetgeving. In het voorliggende wetsvoorstel worden algemene regels gegeven voor het recht dat van toepassing wordt in de openbare lichamen. In dit wetsvoorstel is een aantal bepalingen opgenomen op grond waarvan mogelijke omissies of onvolkomenheden tijdig verholpen kunnen worden. Het standpunt dat is vastgelegd in de motie-Jurgens – delegatiebepalingen die de mogelijkheid bieden om van de wet af te wijken achtte hij onconstitutioneel en dus niet toelaatbaar – is door de regering overgenomen.

In strijd daarmee bevat dit wetsvoorstel echter bepalingen op grond waarvan de bijlagen en tot wet of algemene maatregel van bestuur omgevormde algemene Antilliaanse regelingen bij ministeriële regeling kunnen worden gewijzigd. De CDA-fractie ziet dit echt als een noodmaatregel. De staatssecretaris heeft dit in het wetgevingsoverleg bevestigd. Zij heeft klip-en-klaar duidelijk gemaakt dat van deze mogelijkheden maximaal een jaar gebruikgemaakt zal worden en dat iedere eventuele ministeriële regeling ter goedkeuring aan de Staten-Generaal wordt voorgelegd. De CDA-fractie legt dat hier vandaag nog een keer vast omdat zij dit een belangrijk punt vindt. De CDA-fractie heeft meermalen aangedrongen op een planmatige invoering van wetgeving binnen het wetgevingsmoratorium dat de komende vijf jaar aan de orde is. De CDA-fractie gaat ervan uit dat de regering, zoals zij zelf ook aangeeft, al het mogelijke heeft gedaan om ervoor te zorgen dat het totale pakket aan aangekondigde wet- en regelgeving een compleet en deugdelijk wetgevingspakket tot stand heeft gebracht. De staatssecretaris schrijft echter: het land de Nederlandse Antillen heeft nog 88 landsverordeningen in behandeling die voor het moment van staatkundige verandering in werking moeten treden. Het zou betreurenswaardig zijn als de BES-eilanden deze moderniseringsslag missen, bijvoorbeeld waar het om regels over gerechtelijke vaststelling van het vaderschap gaat. Ik gebruik er maar één. Hoe wordt dit nu precies voorkomen?

Het interregionaal privaatrecht, zoals dat uit de voorliggende wetsvoorstellen naar voren komt, oogt verwarrend. Het uitgangspunt van de staatssecretaris in haar mondelinge beantwoording van 18 januari is dat voor alle burgers of het Nederlandse regime of het BES-regime van toepassing is, al naargelang de plek waar zij wonen, en dat problemen zich wel niet zullen voordoen. Welk recht wordt echter van toepassing op een inwoner van Saba die een huurkoop sluit met een, laat ik een willekeurige stad noemen, in Lelystad gevestigd bedrijf?

Ik kom op wetsvoorstel 31959, dat per ministerie voorstellen bevat tot aanpassing van Nederlandse wetten, die mede van toepassing worden op de openbare lichamen. Daarnaast gaat het om voorstellen tot wijziging van de Nederlands-Antilliaanse regelingen die in de openbare lichamen als formele Nederlandse wet zullen gelden. Alle bij deze wet te plaatsen kanttekeningen zijn in de nota naar aanleiding van het verslag en tijdens het wetgevingsoverleg afdoende beantwoord. Het uit deze wet halen van de belastingvoorstellen maakt feitelijke behandeling en vaststelling ook mogelijk. Op de

Van Bochove

hoofdstukken die uit het wetsvoorstel zijn gehaald, wordt teruggekomen bij die andere financiële wetten.

Ik kom op de amendementen-Van Gent/Remkes, die tijdens het wetgevingsoverleg uitvoerig aan de orde zijn geweest. De CDA-fractie steunt het standpunt van de regering in dezen. De Nederlandse wetgeving zal op termijn op de BES-eilanden van toepassing zijn. De CDA-fractie acht onmiddellijke invoering niet nodig. Goede nota is genomen van de inzet van de staatssecretaris om de wetgeving zo spoedig mogelijk in te voeren.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Het amendement-Van Gent/Remkes over het homohuwelijk is aangepast. Er is nu een invoeringstermijn in opgenomen: binnen twee jaar moet het zijn geregeld. Het is heel erg in lijn met de intentie van de regering. Daar ga ik althans vanuit. Ik ben benieuwd naar de reactie van de heer Van Bochove op dit gewijzigde amendement.

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik heb met belangstelling van dat gewijzigde amendement kennisgenomen en ik ben in afwachting van de reactie van de staatssecretaris op dit punt. In het wetgevingsoverleg hebben wij aangegeven dat wij van mening zijn dat de lijn die de regering heeft gekozen, namelijk invoering op termijn, verstandig is. De staatssecretaris heeft gezegd dat zij wil proberen de termijn te versnellen. Zij wil dit echt serieus nemen en ik ben benieuwd naar haar reactie op het amendement.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Dan heb ik nog één vraag. Het kan de regering misschien helpen bij het nadenken. Hoe kijkt de heer Van Bochove aan tegen een termijn van twee jaar?

De heer **Van Bochove** (CDA): Ik vind dat op zich een heel boeiende termijn. Ik heb ervoor gepleit om te kijken of wij wetten eerder dan die vijf jaar kunnen invoeren. Tot nu toe heb ik in alle inbrengen erkend dat de wetten die wij hier in Nederland hebben, op termijn ook daar moeten gelden. Daar heeft de CDA-fractie nooit een misverstand over laten bestaan. Met sommige wetten ben ik het niet eens, maar dat is helemaal geen probleem.

Op stuk nr. 17 (31959) heeft de heer Remkes een amendement ingediend. Dit amendement beoogt nadere regels te geven in de Wet gemeenschappelijke regelingen tot waarborging van de integriteit van het bestuur van gemeenschappelijke organen. Zowel aan de staatssecretaris als aan de heer Remkes heb ik de vraag of dit niet dubbelop is. De integriteit van het eilandbestuur en alles wat daarmee annex is, is in de wet al gewaarborgd. Waarom moet dit amendement daar nog overheen? Ik zou zowel van de staatssecretaris als de heer Remkes hierop graag een reactie horen om op die manier tot een afweging te kunnen komen.

Tot slot kom ik bij de Wet bescherming persoonsgegevens BES (32161). De Grondwet, het EVRM en internationale verplichtingen op het terrein van de verwerking van de persoonsgegevens dwingen tot deze wet. De regeling voldoet aan de eisen die artikel 10 van de Grondwet stelt aan de bescherming van de persoonlijke levenssfeer. Voor de CDA-fractie is dit een belangrijk gegeven. De Wet bescherming persoonsgegevens is zo veel mogelijk overgenomen. De verschillen zijn ingegeven door de andere situatie in vergelijking met het Europese deel van

Nederland. Voor het eerst zal op de eilanden een wettelijke regeling voor de bescherming van persoonsgegevens gelden. Dit is voor de bewoners van de eilanden een belangrijke vooruitgang. Met het oog op de verwevenheid met Curaçao en Sint-Maarten is gekozen voor een lokale toezichthouder. De regering zinspeelt op eventuele samenwerking bij de bescherming van persoonsgegevens met de landen Curaçao en Sint-Maarten. Op welke wijze kan voor bedrijven die in meerdere landen van het koninkrijk actief zijn, georganiseerd worden dat zij niet met tegenstrijdige regels te maken krijgen? Kunnen deze bedrijven dan ergens terecht met hun klachten, opvattingen en dergelijke?

Met betrekking tot de verwerking van bijzondere gegevens is de regering, na vragen van de CDA-fractie, en overigens ook van de fractie van de Partij van de Arbeid, gekomen met een nota van wijziging om de bestaande omissie te herstellen. Dank daarvoor. In de nota naar aanleiding van het verslag gaat de regering uitgebreid in op de vraag van de CDA-fractie over de evaluatietermijn. De nadere onderbouwing van het regeringsstandpunt heeft de CDA-fractie ter zake overtuigd. De toezegging dat met de benodigde wetswijziging zal worden gekomen, mocht de WoIBES niet toereikend zijn voor een deugdelijke bescherming van de persoonsgegevens op de BES-eilanden, geeft zekerheid aan het parlement dat niet zal worden gearzeld om zo nodig in te grijpen.

Ik ben gekomen aan het eind van mijn termijn. Ik stel vast dat ik daarmee ook voor een belangrijk deel gekomen ben aan het eind van de inbrengen rondom de BES-wetten. Wellicht is er straks nog een korte tweede termijn, maar ik hoop dat de behandeling van deze wetten en het straks aannemen door dit parlement veel voor de mensen op de eilanden zal betekenen die er tot nu toe in overgrote meerderheid voor hebben gekozen om langs deze weg bij Nederland te willen horen.

De **voorzitter**: Dank. U bent ruim binnen de door uzelf aangegeven tijd gebleven!

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Vandaag voeren wij het afrondende plenaire debat over het eerste pakket wetsvoorstellen dat erop gericht is, de staatkundige verhoudingen binnen het Koninkrijk der Nederlanden te wijzigen, en de eilanden Bonaire, Sint-Eustatius en Saba als openbare lichamen in te richten. In de afgelopen jaren hebben wij veelvuldig met elkaar overlegd over de beoogde wijzigingen. Meer dan eens ging het er heftig aan toe, en werden kritische vragen gesteld. Terecht, want het opstellen en behandelen van wetgeving met zulke verstrekkende gevolgen als de onderhavige, dient op een juiste en zorgvuldige wijze te gebeuren.

Ik dank de staatssecretaris voor haar beantwoording van de vragen die door mijn fractie zijn gesteld. Hoewel ik tevreden ben met veel van de gegeven antwoorden blijft naar onze mening nog een aantal zaken onduidelijk, en zijn niet al onze zorgen weggenomen. Door de staatssecretaris is aangegeven dat na de transitie zoveel mogelijk de bestaande Nederlands-Antilliaanse wetgeving van toepassing blijft. In een aantal gevallen is er echter voor gekozen, deze wetgeving aan te passen, dan wel reeds bestaande Nederlandse regelgeving in te

Ortega-Martijn

voeren op de eilanden. Het is mijn fractie tot op heden niet duidelijk of dit pakket aan wet- en regelgeving permanent of slechts tijdelijk van kracht zal blijven op de BES-eilanden. Dit aangezien uit de woorden van de staatssecretaris kan worden opgemaakt dat het kabinet zoveel mogelijk streeft naar integratie. Is het de bedoeling dat uiteindelijk wordt aangesloten bij de Nederlandse wetgeving, en dat deze volledig van toepassing wordt verklaard op de BES-eilanden? Zo ja, op welke termijn, zo nee, waarom niet?

Al een aantal keren is door de fractie van de ChristenUnie duidelijk gemaakt dat zij haar bedenkingen heeft bij de huidige evaluatiebepaling van de WolBES. Op dit moment is namelijk slechts sprake van een enkele evaluatiebepaling, zonder dat hieraan toetsingscriteria ten grondslag liggen. Het moge duidelijk zijn dat een dergelijke lege bepaling, waarvan thans sprake is, weinig dwingend is. Het bevreemdt ons nogal dat tot op heden door de staatssecretaris niet kan worden aangegeven aan welke criteria deze wet vijf jaar na inwerkingtreding zal worden getoetst.

De heer **Remkes** (VVD): De collega van de ChristenUnie stelt vragen aan de staatssecretaris, maar waarin ik ook ben geïnteresseerd, is in de opvattingen van haar fractie over de toepasbaarheid van regelgeving op de BES-eilanden. Moet naar haar opvatting binnen afzienbare tijd onze regelgeving op het terrein van de sociale zekerheid, of op fiscaal gebied, ook daar van toepassing zijn?

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Dat is afhankelijk van de gemaakte afspraken. Wij vinden dat ook moet worden gekeken naar de eigenheid van de eilanden, de geografische ligging, de cultuur et cetera. De staatssecretaris heeft ervoor gekozen om een aantal Nederlands-Antilliaanse wetten van toepassing te verklaren op de eilanden. Mijn simpele vraag is: zal dat gewoon zo blijven, of gaan we op een gegeven moment over tot het van toepassing verklaren van alle Nederlandse wetgeving, omdat ik zie dat sprake zal zijn integratie? Gelet op de eenheid van wetgeving tussen de eilanden en Nederland is dat aan te bevelen.

De heer **Remkes** (VVD): Ik constateer dat ik niet echt antwoord op mijn vragen heb gekregen. Ook ik ben overigens benieuwd naar het antwoord van de staatssecretaris op de gestelde vragen over beide terreinen.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Voorzitter. Ik kan mij niet voorstellen dat pas over enkele jaren criteria zullen worden geformuleerd. Dat zou namelijk betekenen dat er op dit moment blijkbaar niet zoiets is als een eindperspectief waar de komende jaren naartoe zal worden gewerkt. Hoewel de leden van de ChristenUnie-fractie nog steeds van mening zijn dat het opnemen van een horizonbepaling tot meer duidelijkheid zou kunnen leiden, kunnen zij zich ook vinden in een helder onderbouwde evaluatiebepaling. Mijn fractie verzoekt de staatssecretaris dan ook om alsnog enkele toetsingscriteria op te stellen.

In de artikelen 2 tot en met 4 van de WolBES is neergelegd dat Bonaire, Sint-Eustatius en Saba na opheffing van de Nederlandse Antillen ophouden te bestaan en de status van openbaar lichaam krijgen. Of dat voor Bonaire ook doorgaat, hangt echter nog af van de uitslag van het referendum dat binnen afzienbare tijd

zal worden gehouden op dit eiland en dat betrekking heeft op de vraag of dit eiland deel moet gaan uitmaken van het land Nederland. Nu onze Grondwet geen mogelijkheden biedt voor vrije associatie kunnen de gevolgen van een eventuele keuze voor zelfstandigheid verstrekkend zijn. Op grond van aan het Handvest van de Verenigde Naties ontleende regelingen kan namelijk niet zomaar voorbij worden gegaan aan een rechtsgeldig referendum met betrekking tot zelfbestuur van beheerde gebieden. De ChristenUniefractie is dan ook van mening dat er in de WolBES een regeling moet worden opgenomen ingeval de uitslag van het referendum negatief uitpakt. Graag een reactie van de staatssecretaris indien zij vindt dat dit niet nodig is. Als wij daarop geen bevredigende reactie krijgen, overwegen wij om dit in een amendement neer te leggen.

Aan het begin van mijn betoog gaf ik al aan dat de leden van de ChristenUniefractie er veel waarde aan hechten dat de behandeling van de BES-wetgeving op een juiste en zorgvuldige wijze geschiedt. De datum waarop de Antillen worden opgeheven, 10 oktober 2010, komt echter al akelig dichtbij. De plenaire afhandeling van de onderhavige wetgeving is inmiddels bijna een feit. De Eerste Kamer moet daarna vanzelfsprekend nog beginnen met de behandeling van deze wetgeving. Is de staatssecretaris ervan overtuigd dat de datum 10 oktober 2010 haalbaar is?

De **voorzitter**: Dank u wel. Volgens de sprekerslijst zou de heer Brinkman nu aan de beurt zijn, maar hij zit op dit moment in een procedurevergadering. Dus kijk ik nu heel vriendelijk naar de heer Leerdam of hij het een probleem vindt om voor te springen. Ik constateer dat hij dit geen probleem vindt, waarvoor dank.

□

De heer **Leerdam** (PvdA): Voorzitter. Allereerst willen wij allen die zich bezig hebben gehouden met het tot stand komen van deze wetgevingsvoorstellen bedanken voor de ongelofelijke hoeveelheid werk die ze verricht hebben. Ook bedanken wij de staatssecretaris voor haar zeer uitvoerige beantwoording.

Jaren geleden hebben wij de stap gezet om van de BES-eilanden openbare lichamen naar voorbeeld van de Nederlandse gemeenten te maken. Het belangrijkste politieke besluit over de toekomst van de BES-eilanden binnen het koninkrijk was daarmee al genomen. De WolBES waarover wij het nu hebben, regelt wat mij betreft dan ook vooral de invulling van dat besluit. De Partij van de Arbeid gaat dus akkoord met het wetsvoorstel maar vindt dat op enkele onderdelen verbetering of aanvulling nodig is. Er ligt een aantal amendementen waar onze handtekening mede onder staat of waarvoor wij zullen stemmen. Het gaat om amendementen die wat ons betreft er onder andere voor zorgen dat de integriteit van bestuurders op de eilanden beter gewaarborgd kan worden. Ik denk daarbij aan de amendementen over de onwenselijkheid van het combineren van een politiek ambt met een ambtelijke functie in dienst van het eilandsbestuur en het amendement van collega Remkes waarmee de bevoegdheid om het aantal leden van de eilandsraden hoger vast te stellen, wordt geschrapt. Ik acht de verplichting van het maken van het burgerjaarverslag overbodig. Samen met collega Van Bochove heb

Leerdam

ik een amendement ingediend om deze verplichting te schrappen.

Ten slotte op het punt van de WoIBES het volgende. De bestuurlijke inrichting van de BES-eilanden als openbaar lichaam is waarschijnlijk niet meer dan een tussenstap naar een definitieve regeling die pas plaatsvindt na een evaluatie. Ik hoop dat de eilanden dan zowel wat betreft wetgeving als wat betreft bestuurlijke inrichting een geïntegreerd deel van Nederland worden, maar zonder dat zij daarmee hun eigen gezicht hoeven te verliezen.

Dan de wet financiën BES. De nieuwe status van de BES-eilanden als openbaar lichaam brengt met zich dat deze eilanden financieel de volledige verantwoordelijkheid moeten dragen voor een sluitende begroting en dat uitgaven uitsluitend in deze begroting hun basis kunnen vinden. Dit zijn belangrijke voorwaarden voor een betrouwbaar en verantwoordelijk bestuur. Maar het vormt voor deze eilanden ook een grote overgang. De rapporten van het College financieel toezicht laten weliswaar vooruitgang zien, maar de worsteling van de eilanden met deze materie is er ook goed in te lezen. Daarom is het goed dat er voor de komende jaren een strak toezichtregime voor de BES-eilanden gehanteerd wordt, van waaruit de bestuurders de nieuwe financiële functie kunnen inrichten en zich er vertrouwd mee kunnen maken. Aan de hand van de rapporten van het Cft en de overeengekomen evaluatie van de staatkundige structuur kan beoordeeld worden in hoeverre de eilanden kunnen toegroeien naar de positie die ook gemeenten op financieel gebied hebben. In hoeverre dit zal slagen is voor ons een punt van zorg, maar deze wet biedt een goede basis om daaraan te werken.

Wat op dat moment ook aan de orde kan komen, is de verdeling van de belastingen tussen openbaar lichaam, gemeente en Rijk. Op dit moment volgen wij de afspraken die zijn gemaakt met onze Antilliaanse partners om de belastingen zo veel mogelijk aan te laten sluiten bij de bestaande heffingen op de eilanden. In de evaluatie kan verdere harmonisatie met de structuur van de belastingheffing binnen Nederland beoordeeld worden.

Dan de wijziging van de Kieswet in verband met de BES. Voor alle betrokkenen en met name voor de kiezers, staan grote veranderingen op stapel. Voor de PvdA staat voorop dat de inwoners van de BES-eilanden ook in de nieuwe structuur in staat moeten zijn om hun stemrecht uit te oefenen. Mogelijke valkuilen, zoals beïnvloeding van kiezers vanwege het eerder sluiten van stembussen in het Europese deel van Nederland, moeten scherp in de gaten worden gehouden. Een goede voorlichting is van groot belang voor heldere procedures en een hoge opkomst. Op het punt van de volmachtverlening zou het echter goed zijn als er een eenduidig regime komt. Ik heb hiertoe samen met mijn CDA-collega een amendement ingediend.

Dan de Invoeringswet BES. Ik dank de staatssecretaris voor haar heldere antwoorden op de vragen van mijn fractie over dit wetsvoorstel. Ik heb eerder gesteld dat het hervormingsproces niet de schoonheidsprijs verdient. De Invoeringswet is hier een goed voorbeeld van. Momenteel heeft het land de Nederlandse Antillen nog meer dan 80 landsverordeningen in behandeling die niet in het voorliggende wetsvoorstel zijn opgenomen, waaronder het nieuwe Antilliaanse wetboek van strafrecht. Regelgeving die na 15 december 2009 van

kracht is geworden, wordt pas van toepassing na aanpassing van de IBES-lijst en/of aanpassing via de Aanpassingswet, hoewel uitzonderingen van deze regel mogelijk zijn. Kortom, de kans is reëel dat wij voorlopig nog niet klaar zijn met het omzetten van de regelgeving.

Daar komt nog bij dat volgens de staatssecretaris omissies en onvolkomenheden bij dit proces niet uitgesloten kunnen worden. Het overnemen en transformeren van regelgeving van een ander land is immers een unieke exercitie die in een kort tijdsbestek plaatsvindt. Ook bestaat de kans dat er Nederlands-Antilliaanse regelgeving is die aanvankelijk over het hoofd was gezien, maar die toch van kracht moet blijven. Vanwege dit alles bestaat er een vangnetbepaling, waardoor de wet bij ministeriële regeling gewijzigd kan worden. Zo kunnen in dringende situaties problemen snel opgelost worden en kan eventuele nieuwe Antilliaanse wetgeving op de valreep alsnog ingevoerd worden. De PvdA gaat in principe akkoord met deze gang van zaken, hoewel deze niet bepaald de schoonheidsprijs verdient. Mijn fractie begrijpt dat er sprake is van een bijzonder ingewikkelde operatie waarbij niet voor ieder probleem een perfecte oplossing bestaat. Bij de vangnetbepaling is het van belang dat het gaat om een noodmaatregel die slechts met grote terughoudendheid zal worden toegepast. De staatssecretaris heeft hierover een aantal toezeggingen aan de Kamer gedaan. Op basis daarvan heb ik er vertrouwen in dat een en ander op zijn pootjes terecht zal komen.

Vervolgens heb ik een opmerking naar aanleiding van de discussie over het onderwijs en de gezondheidszorg. Voor de PvdA-fractie is de verbetering van voorzieningen op het gebied van zorg en onderwijs een belangrijk doel dat we met de hervormingen op de BES-eilanden proberen te bereiken. Voor de lokale bevolking lijkt het vooruitzicht hierop een belangrijke reden te zijn geweest om te kiezen voor de status van openbaar lichaam. De staatssecretaris geeft aan dat er op een bepaald niveau wordt begonnen en dat daarna op basis van de omstandigheden geëvalueerd zal worden of aanpassingen nodig zijn. Dit is misschien wat al te vrijblijvend. Het amendement van de heer Remkes over het introduceren van de zware voorhangprocedure bij de artikelen rondom zorg en sociale zekerheid wordt door de PvdA-fractie ondersteund. Mijn fractie wil de komende periode bovendien de vinger aan de pols houden wat betreft de aan te brengen verbeteringen. Ik overweeg hierover een motie in te dienen.

Mijn volgende punt is de Aanpassingswet. Tijdens het wetgevingsoverleg is aandacht besteed aan de onderwerpen homohuwelijk en abortus en de termijn waarbinnen deze zaken op de BES-eilanden zullen worden geregeld. Een en ander blijkt daar nogal gevoelig te liggen. Dat bleek bijvoorbeeld afgelopen dinsdag ook in het gesprek met de delegatie van Bonaire. Het staat vast dat voor de lokale bevolking onderwerpen als armoede, onderwijs en zorg er meer de reden voor zijn geweest om te kiezen voor directe banden met Nederland. Het staat echter ook vast dat de legalisering van abortus en het mogelijk maken van het homohuwelijk zaken zijn die als onderdeel van de hervorming spoedig goed geregeld moeten worden. De PvdA-fractie heeft gezocht naar een oplossing die recht doet aan de gevoelens van alle betrokken partijen. Momenteel liggen er amendementen om het sluiten van het homohuwelijk binnen twee jaar mogelijk te maken en om abortus binnen een jaar te

Leerdam

legaliseren. Mijn fractie steunt een dergelijke insteek. De regering krijgt de gevraagde tijd om draagvlak te creëren voor de komende veranderingen en om – waar mogelijk – een aantal praktische zaken voor te bereiden. Tegelijkertijd wordt veiliggesteld dat deze belangrijke onderwerpen op korte termijn hoe dan ook geregeld zullen worden.

Mijn fractie heeft alle begrip voor de gevoelens van onwennigheid die de bevolking op de BES-eilanden wellicht ervaart met betrekking tot de nieuwe staatkundige structuur. Een openbaar lichaam van Nederland worden betekent echter niet alleen dat er schulden gesaneerd worden en dat er geïnvesteerd wordt in onderwijs en zorg, maar het betekent ook dat regelgeving met betrekking tot het homohuwelijk en abortus op orde wordt gemaakt. De voorliggende amendementen vormen in dit kader een grote verbetering ten opzichte van de huidige situatie. Ik benadruk dat wij deze stap nemen en ik spreek hier namens de fractie van de Partij van de Arbeid niet omdat wij de Antillen iets op willen leggen, maar juist omdat wij het beste voorhebben met de eilanden.

Ik wil nog kort het volgende opmerken over de sedula.

De heer **Remkes** (VVD): Voorzitter. Ik verkeerde in de veronderstelling dat collega Leerdam nog zou komen te spreken over het amendement inzake euthanasie. Ik ben overigens, mede namens collega Van Gent, dankbaar voor de steun van de PvdA-fractie voor beide andere amendementen, maar wat zijn precies de bezwaren van deze fractie tegen het amendement inzake euthanasie? Wij hebben goed geluisterd naar de staatssecretaris en zijn haar tegemoetgekomen op het punt van de gewennings- en aanpassingsperiode voor de medische praktijk.

De heer **Leerdam** (PvdA): De staatssecretaris heeft zich duidelijk uitgesproken over de termijn die eerder is voorgelegd. Ik verwacht niet dat die termijn haalbaar is, althans op dit moment. Ik heb mijn oren te luisteren gelegd en ik heb de stukken goed bestudeerd, ook omdat ik de heer Remkes hierin graag tegemoet kom. Alle berichten duiden er echter op dat het precies zo is als de staatssecretaris heeft gesteld. Door de aanpassing van het amendement over het homohuwelijk en de vaststelling van een periode van twee jaar zijn de mensen aan de overkant in staat zich hierop voor te bereiden. Ook op het punt van de abortuswetgeving is het amendement aangepast. Eigenlijk hebben deze punten betrekking op een rijdende trein, want daarover werd al gesproken. Ik verwacht echter dat het voorstel met betrekking tot euthanasie geen haalbare kaart is. Daarom zal mijn fractie dat niet steunen.

De heer **Remkes** (VVD): Mag ik de heer Leerdam een fictieve vraag stellen? Zou het helpen als het amendement wordt aangepast in die zin dat de gewenningstermijn met één jaar wordt verlengd?

De heer **Leerdam** (PvdA): Ik neem dit in overweging. Wij hebben nog de hele dag, zoals de heer Remkes weet. Ik wil hier nog even over nadenken.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): De heer Leerdam zegt naar aanleiding van de amendementen over homohuwelijk en abortus dat hij niets wil opleggen en dat het juist goed zou zijn voor de eilanden. Hij wil

met andere woorden zeggen dat hij het heel goed meent met de eilanden. Dat begrijp ik niet. Ik krijg berichten dat zij juist niet willen wat met die amendementen wordt beoogd. Hoezo, "hij meent het goed met de eilanden"?

De heer **Leerdam** (PvdA): De staatssecretaris heeft in antwoord op de vragen over het homohuwelijk aangegeven dat dit een traject is dat wij met elkaar zijn ingeslagen. Het is bekend hoe de Partij van de Arbeid hierover denkt: zij staat hier heel principieel in. Mijn fractie heeft eerder een motie van mevrouw Van Gent over dit onderwerp om precies dezelfde reden gesteund. Mijn fractie heeft hiertoe besloten in overleg met haar achterban.

Ik wil mensen niets opleggen; het is belangrijk dat mensen worden gerespecteerd. Het traject van het homohuwelijk moet in twee jaar worden afgelegd. Voor dit soort zaken moet binnen ons koninkrijk voldoende ruimte worden geboden.

Nog niet zo lang geleden heeft een dame ons een rapport overhandigd over hiv en abortus. Zij schrijft daarin dat het om mensenlevens gaat. Over dit onderwerp zijn Kamervragen gesteld en het is meerdere keren aangekaart. Ik heb dit samen met de heer Van Bochove en mevrouw Van Gent gesteund. Dit is een essentieel punt. Als je ziet wat er gebeurt op de eilanden en als je met de jongere dames praat die het vooral aangaat – de alleenstaande moeders – dan blijkt dat de praktijk nu illegaal is en dat zij allerlei andere omwegen moeten zoeken om een abortus te ondergaan als de zwangerschap ongewenst is. Wij mogen onze ogen daar niet voor sluiten. Daarom steunt mijn fractie dit voorstel, vooral met het oog op het emancipatieproces in het Koninkrijk der Nederlanden. Ik wil hiermee benadrukken dat mijn fractie daarvoor staat.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): Na deze woordenstroom vraag ik om een kort en krachtig antwoord op mijn vraag. De heer Leerdam heeft duidelijk gezegd dat hij het goed meent met de eilanden, "hij meent het goed met de eilanden"?

De heer **Leerdam** (PvdA): Ik meen het goed met de eilanden, omdat ik iedereen respecteert. Iedereen telt mee. U dwingt mij bijna om een leus uit te spreken die we de afgelopen dagen al vaker hebben uitgesproken en juist daarom is het van belang. Het zou u eigenlijk sieren als u deze amendementen ook zou steunen. U weet net zo goed als ik wat er op de eilanden allemaal in het illegale circuit gebeurt, zeker op het gebied van abortus. Als u ook ziet hoe hard de homobeweging voor haar positie moet knokken in die samenleving, zou het u sieren als u dit ook zou ondersteunen.

Mevrouw **Ortega-Martijn** (ChristenUnie): U daagt mij uit. Weet u wanneer het mij pas zal sieren? Als het in goed overleg gaat met de eilanden en niet als het van hieruit wordt opgelegd. Wij weten allemaal dat die eilanden een bepaalde ontwikkeling doormaken en daarvoor moeten ze, net als wij in Nederland, de ruimte krijgen.

De heer **Leerdam** (PvdA): Mijn collega Van Gent heeft het al vaker gezegd: politiek is niet voor bange mensen. Ik wil dat nog maar eens onderstrepen. U kunt hier niet met felle woorden beweren dat de PvdA hierover geen

Leerdam

heel goed contact met haar achterban zou hebben gehouden. Dat hebben we namelijk wel gedaan, zowel hier in Nederland als op de eilanden, zeker over deze punten. U moet maar zien, maar ik herhaal: het zou de ChristenUnie sieren om dit in overweging te nemen.

Voorzitter. Kort nog iets over de sedula. De PvdA heeft bij het wetgevingsoverleg aangedrongen op een snelle vervanging van de slecht beveiligde sedula. De staatssecretaris heeft in januari toegezegd dat zo spoedig mogelijk bekeken zal worden of de Nederlandse identiteitskaart op korte termijn op de BES-eilanden ingevoerd kan worden. We zijn inmiddels twee maanden verder en mijn fractie wil graag weten wat de stand van zaken is.

Als voorlaatste punt de Wet goedkeuring verdragen BES. De PvdA-fractie heeft een aantal vragen over dit wetsvoorstel gesteld en de meeste daarvan zijn op heldere wijze beantwoord. We begrijpen dat verschillende ministeries geen uitsluitel kunnen geven over welke verdragen uiteindelijk op de BES-eilanden zullen gaan gelden. Dat is jammer, maar het is blijkbaar niet anders. We wachten graag op de verkenning die het ministerie van OCW uit zal voeren met betrekking tot het Verdrag van Valletta. Het uitgangspunt om ruimte te bewaren voor de realiteit, eigenheid en behoefte van de eilanden lijkt ons verstandig. Mijn fractie ziet de resultaten graag naar de Kamer komen, voordat begonnen wordt met het opstellen van de benodigde wetgeving in het kader van de implementatie. Kan de staatssecretaris dit toezeggen?

Tot slot de Wet bescherming persoonsgegevens BES. De PvdA-fractie vindt het noodzakelijk om een regeling te treffen voor de registratie en verwerking van de persoonsgegevens van de inwoners van de BES-eilanden. Dat is niet alleen vanuit het juridische oogpunt dat in de toelichting staat, maar ook vanuit privacyoogpunt. Burgers verdienen de bescherming van hun gegevens. Om de regeling goed te implementeren zal begeleiding vanuit Nederland nodig zijn en mijn fractie is blij met de toezegging van het kabinet hierover.

□

De heer **Remkes** (VVD): Voorzitter. Voor de VVD-fractie is de tekst van de beide slotverklaringen uit 2006 altijd leidend geweest. Zij heeft zich daarbij steeds gerealiiseerd dat het een ingewikkeld en gecompliceerd proces is. Dat geldt zowel voor de wetgeving als voor de ontvlechting in de West zelf. Vanuit deze invalshoek sluit ik mij aan bij de complimenten van mijn collega's voor de staatssecretaris en haar medewerkers. Zij hebben echt ontzettend veel werk verzet! Dat mag ook wel eens worden gezegd. Als ik terugkijk op de beide wetgevingsdagen in januari moet ik heel eerlijk zeggen dat het overleg ons bepaald verder heeft gebracht. Ik wil de staatssecretaris daarvoor dankzeggen. Dat geldt ook voor de honorering van de toezeggingen over informatieverstrekking die zij toen heeft gedaan.

Bij de BES-eilanden blij ik zitten met één probleem: de toezegging van de staatssecretaris toen – naar aanleiding van een door de Kamer aanvaarde motie – om nog tijdens deze kabinetsperiode de Grondwet te wijzigen. Zij sprak toen: dit geldt als het kabinet nog even zit. Alleen dan kunt u, mijnheer Remkes, uw doel bereiken. Zij zal ongetwijfeld nog aan die woorden hebben teruggedacht.

De VVD-fractie is natuurlijk niet verantwoordelijk voor wat er in de coalitie allemaal aan hommeles en aan rommel is veroorzaakt. De VVD-fractie heeft daarover wel opvattingen, maar zij is er niet verantwoordelijk voor. De staatssecretaris heeft wel de toezegging voor het kiesrecht van de eilandsraadsleden voor de Eerste Kamer gehonoreerd. De nota van wijzigingen ligt er. Ik vrees echter dat dit demissionaire kabinet aan de andere kant van de medaille, de Grondwetswijziging, niet meer toekomt. Dit is in combinatie met het kiesrecht van de eilandsraadsleden voor de Eerste Kamer en het toekennen van het kiesrecht aan niet-Nederlanders echter wel een probleem. Het is mij op dit moment niet duidelijk hoe dit uiteindelijk zal worden geregeld.

Ik stel deze vraag met name vanuit grondwettelijk oogpunt en niet zo zeer vanwege inhoudelijke bezwaren op die beide dossiers. Het moet grondwettelijk echter goed worden geregeld. Ik heb het dan met name over het amendement voor kiesrecht van niet-Nederlanders, want daarmee blijft het principiële punt onduidelijk. De staatssecretaris heeft in het overleg gezegd dat zij het amendement ontraadt.

Daarom wil ik nu een nieuwe poging doen. Het kiesrecht voor niet-Nederlanders in Nederland is het gevolg van een aanbeveling van de commissie-Cals/Donner begin jaren zeventig. Het toekennen van kiesrecht van niet-Nederlanders voor provinciale staten is toen ook in beschouwing genomen. De commissie-Cals/Donner dacht daarover toen zwaar verdeeld. Dat gold ook voor de VVD-fractie wat betreft de gemeenteraden, maar uiteindelijk is de toenmalige woordvoerder van de VVD-fractie, mevrouw Kappeyne van de Coppello, achter dat voorstel gaan staan. Deze Kamer is in de loop van de parlementaire geschiedenis die daarop volgde tot en met de discussies over de stadsprovincie Rotterdam – de staatssecretaris herinnert zich dat, neem ik aan – steeds zwaar verdeeld geweest over het kiesrecht van niet-Nederlanders voor de provinciale staten. De fractie van het CDA was daar niet voor, omdat het nationaliteitsbeginsel ingeeft dat de zeggenschap over buitenlands beleid en over defensieaangelegenheden voorbehouden moet blijven aan de mensen met de Nederlandse nationaliteit die op grond daarvan hun stemrecht uitoefenen. Dat was steeds de rode draad in die discussies en die is er wat de VVD-fractie betreft in feite nog steeds. Dat is het principiële punt.

De heer **Van Bochove** (CDA): Door de voorliggende wetswijziging kan pas worden deelgenomen aan verkiezingen van de Eerste Kamer als de Grondwet is aangepast. Dat gaat nu iets langer duren, maar op zich is dat duidelijk. Het amendement van de heer Remkes, dat wij op grond van de lijn die ik zojuist heb neergelegd in mijn betoog steunen, geeft aan dat je ook vanaf dit moment de niet-Nederlanders niet het actief kiesrecht moet geven. Daarmee is het probleem toch opgelost?

De heer **Remkes** (VVD): Ja, maar ik pleit er bij de staatssecretaris ook voor om haar oordeel over dat amendement te herzien. Dat was ook de invalshoek van mijn betoog. Om die reden sta ik daar even wat principiëler bij stil. Ik voeg er nog een argument aan toe. Onze Grondwet spreekt over het toekennen van kiesrecht aan niet-Nederlanders voor de gemeenteraden. Onze Grondwet spreekt echter niet over eilandsraden. Ik vind het wel een plezierige constatering dat in ieder geval de

De heer Remkes (VVD)

© M. Sablerolle – Gouda

fractie van het CDA en de fractie van de VVD het op dit punt eens zijn.

Mevrouw de voorzitter. Ik wil van deze gelegenheid gebruik maken om toch nog even, uitgaande van de slotverklaring, stil te staan bij enkele wat meer principiële punten in het hele proces. Dat raakt wat mij betreft ook de vraag of iets al dan niet controversieel is. Die discussie hebben wij afgelopen dinsdag gehad. Het eerste probleempunt waar wij tegen aanlopen, is de rechtshandavingsketen. Die moet geborgd zijn. Dat geldt ook voor het thema goed bestuur. Wat de VVD-fractie betreft, spelen hierbij in het bijzonder drie problemen een rol.

Ik maak deze opmerking in het licht van de aanvankelijke bedoeling dat de rechtshandhaving een verantwoordelijkheid van het koninkrijk zou blijven. Dat was in 1993 zo en dat is later in het proces van de zijde van de Nederlandse regering ook het uitgangspunt geweest, ook omdat wij daar internationaal op aangesproken kunnen worden. Dat was ook de reden dat de aanwijzingsbevoegdheid aanvankelijk was opgenomen. Die aanwijzingsbevoegdheid heeft het kabinet evenwel losgelaten. Nu zou ik over dat enkele feit nog niet eens vallen, als ik de overtuiging had dat de politieorganisatie goed op orde was en goed geregeld was in de wetsvoorstellen.

Dat is echter niet het geval. Er wordt gekozen voor drie korpsen: een apart korps voor de BES-eilanden, eilanden die op 900 km afstand van elkaar liggen, voor ongeveer 20.000 inwoners. Er wordt ook gekozen, om dat een beetje glad te strijken, voor een gemeenschappelijke voorziening, wat in feite niet meer is dan een veredeld inhuur- en uitzendbureau, en voor een directeur van die gemeenschappelijke voorziening, die ik in het schriftelijk verslag gekwalificeerd heb als een generaal zonder leger.

Het is dus nodig, mevrouw de voorzitter, dat er ten minste voor een wettelijke verankering van een RST nieuwe stijl wordt gekozen. Ik zeg niet dat dan wat mij betreft alle problemen weg zijn, maar dat zou wel een belangrijke bijdrage kunnen leveren. Ik moet constateren dat de Kamer bij de begrotingsbehandeling een motie heeft aangenomen. Wij weten nog niet wat er met die motie gebeurt. Ik heb de brief van de staatssecretaris van 1 maart met veel belangstelling gelezen. Toch blijft er nog heel veel mist hangen. Nu hoef ik daar vandaag

geen klip en klaar antwoord op te krijgen, maar hiermee geef ik wel aan hoe ik het verdere proces beoordeel en wat de achtergrond was van de opstelling van de VVD-fractie afgelopen dinsdag.

De heer **Brinkman** (PVV): De heer Remkes haalt een heel belangrijk punt aan. Hij heeft het wel eerder laten blijken door de opmerking dat, als dit niet goed geregeld is, wat hem betreft het hele proces verder niet meer zo hoeft. Hij heeft dit wel eens letterlijk zo gezegd. Ik kan niet anders dan dit onderschrijven. Zou de heer Remkes mij kunnen uitleggen waarom wij hier nu toch de BES-wetgeving aan het behandelen zijn? Dat had deze week namelijk wel de steun van de VVD-fractie.

De heer **Remkes** (VVD): Ik heb dinsdag ook gezegd dat ik gewend ben om te kijken naar de inhoud van wetsvoorstellen. Dat is ook precies de reden dat wij zo gereageerd hebben aangaande de BES-wetsvoorstellen. Wij hebben namelijk amendementen ingediend. Als ik het zo bekijk, zullen die amendementen in belangrijke mate door de Kamer gesteund worden. Dit betekent dat ik, als het om de BES-wetgeving gaat, in belangrijke mate mijn zin krijg. Dat is ook het doel van iedere politicus. Zo simpel is het wat mij betreft. Het is niet voor niets, zeg ik tegen de heer Brinkman, dat ik mijn opmerkingen nu in wat breder verband maak, gelet op de rijksconsensuswetgeving. De heer Brinkman weet heel goed wat ik daar afgelopen dinsdag over heb gezegd. Daarom heb ik ook nu gezegd wat ik heb gezegd. De positie van de fractie van de VVD in het verdere proces is dus ook duidelijk.

De heer **Brinkman** (PVV): Volgens mij is dat niet het geval. De VVD-fractie heeft namelijk ook gezegd dat zij op dit punt pragmatisch is, in die zin dat, nu de BES-wetgeving gereed is, deze gewoon kan worden behandeld. Stel echter dat de rijksconsensuswetgeving niet naar de zin van de heer Remkes is. Dan kan het zijn dat wij hier vandaag voor niets vergaderen. Dat is in theorie mogelijk. De heer Remkes heeft die mogelijkheid bewust opengelaten. Dat zei hij zojuist nog. Ik snap dus niet dat wij de rijksconsensuswetten niet afwachten. Als die er liggen, dan kunnen wij die behandelen en daarna kunnen wij de BES-wetgeving behandelen.

De VVD-fractie doet het voorkomen alsof zij het proces goedvindt. Naar buiten toe worden er weliswaar nog wat kanttekeningen geplaatst, om te laten zien dat men wel kritisch is, maar inhoudelijk vindt de VVD het hartstikke goed. Sterker nog, de VVD-fractie heeft daar bestuurlijke verantwoordelijkheid voor gedragen de afgelopen periode. Ik begrijp de afweging van de VVD dus niet. Ik heb aangegeven waarom ik dat niet begrijp. De heer Remkes mag dat nog eens uitleggen.

De heer **Remkes** (VVD): Volgens mij ben ik helder geweest, maar ik wil er nog wel iets aan toevoegen.

Ik zie voor de BES-eilanden twee mogelijke routes. Dat is enerzijds de route waar wij nu mee bezig zijn, op basis van artikel 134 van de Grondwet. Dat stond in de verklaringen. Daar draagt de VVD-fractie inderdaad politiek-bestuurlijke verantwoordelijkheid voor. Ik loop daar niet voor weg. Daar toets ik een en ander wel aan. Daarom heb ik opmerkingen gemaakt over de rechtshandavingsketen en in dat kader maak ik ook nog een aantal andere opmerkingen. Anderzijds is er de route van onafhankelijkheid. Ook die weg is wat mij betreft

Remkes

begaanbaar. Ik heb daarover een vraag aan de staatssecretaris. De kwestie is ook al gewisseld in een interruptie-debat met de heer Van Bochove. Stel dat Bonaire over vijf jaar een referendum uitschrijft en dan de onafhankelijkheidsvraag voorlegt. Is er dan ruimte om daar volledig invulling aan te geven? Ik stel die vraag ook, omdat daarover afgelopen dinsdag in het gesprek met de eilandsraad grote verwarring was. Stel dat dezelfde situatie zich over een jaar voordoet. Stel dat er dan een referendum wordt georganiseerd. De wetgeving is dan misschien al aangenomen. Welke situatie ontstaat er dan? Stel dat men dan voor onafhankelijkheid kiest. Heeft de staatssecretaris of het dan zittende kabinet de vrijheid om dat te honoreren? Komt dat kabinet dan met wetgeving die daartoe moet leiden en wordt die aan de Kamer voorgelegd, of is die ruimte er niet? Volgens mij zijn dat vragen die ook collega Brinkman bezighoudt.

De heer **Brinkman** (PVV): De heer Remkes voelt dat perfect aan, maar hij vergeet de derde optie te noemen. Dat is de optie dat Bonaire vandaag een referendum wil houden. Dat is een reden temeer om de BES-wetgeving vandaag niet te behandelen.

De heer **Remkes** (VVD): Dat doen wij het spoeddebat er ook maar direct bij, want dat scheelt ook weer tijd.

Dat is de verantwoordelijkheid van Bonaire. Die verantwoordelijkheid ligt hier niet. Die ligt daar. Als men daar morgen een referendum wil organiseren met een heldere vraagstelling, dan gaat deze Kamer daar niet over. De staatssecretaris gaat daar ook niet over. Zij stelt zich trouwens ook terecht op dat standpunt. Dan zullen we op basis van de politieke besluitvorming, die op Bonaire plaatsvindt naar aanleiding van dat referendum, hier moeten beoordelen wat ons te doen staat. Ik heb afgelopen dinsdag niet begrepen dat men direct een referendum wil uitschrijven. Men heeft namelijk aangegeven dat men niet gebruikmaakt van de mogelijkheid om kroonberoep in te stellen. Verder is het getheoretiseer en kan ik er weinig mee.

De heer **Van Bochove** (CDA): We zijn het eens over de mogelijkheid van een referendum nu, over een jaar of over vijf jaar, met bepaalde consequenties. Daarover hebben wij in mijn termijn ook van gedachten gewisseld. Maar betekent dit volgens de heer Remkes dat de Nederlandse regering het vervolgens ongeconditioneerd moet uitvoeren? Of gaat het volgens het normale staatsrechtelijke verdrag? Als men zelfstandig wil, zullen wij dat voor een belangrijk deel moeten respecteren. Maar wij hebben volgens de afspraken, waarschijnlijk net als de andere landen binnen het statuut, het recht om onze opvattingen daarover neer te leggen.

De heer **Remkes** (VVD): Volkenrechtelijk betekent het wat mij betreft dat als de bevolking op een van de eilanden kiest voor de onafhankelijkheidsoptie, deze optie moet worden gehonoreerd.

De heer **Van Bochove** (CDA): Het volkenrechtelijk aspect is volgens deskundigen al in 1954 gepasseerd. Het gaat nu om het staatsrechtelijk aspect.

De heer **Remkes** (VVD): Daar kijken we inderdaad verschillend tegenaan. Het volkenrechtelijk aspect is wat mij betreft niet in 1954 gepasseerd. Volkenrechtelijk is

mijn interpretatie van de regelgeving zo, dat op het moment dat de bevolking kiest voor een bepaalde optie, deze keuze moet worden gehonoreerd. Dat is mijn opvatting, waaraan ik mij een beetje wil vasthouden.

De heer **Van Raak** (SP): De heer Remkes schetst heel terecht het probleem van het referendum: komt het nou wel of komt het niet? En wanneer komt het? Voor de bevolking op Bonaire is het allemaal wel erg onduidelijk. Maar wat betekent het voor de wetgeving? Moet het nog gevolgen hebben of niet? Ik kan mij ook voorstellen, nu het proces nog duurt, dat we voorlopig een uitzonderingsbepaling in de wet opnemen en dat we zeggen dat de wetten die we vandaag behandelen pas ingaan op het moment dat het referendum is geweest. Ik zie ook het gevaar dat de wet nooit zal ingaan als er nooit een referendum komt. Moeten wij deze mogelijkheid wetstechnisch bieden of wil de heer Remkes vandaag de wet aannemen en, als er een referendum komt, de wet aanpassen?

De heer **Remkes** (VVD): Zo is het precies. Volgens mij ben ik daar volstrekt helder in geweest. Daarop is ook mijn vraag aan de staatssecretaris gericht. Volgens mij hebben wij op dit ogenblik zo'n uitzonderingsbepaling niet nodig. Ik wil mij als wetgever niet laten gijzelen door de vraag of het bestuur op de eilanden wel of geen referendum organiseert. Ik vind ook dat de Kamer dat niet zou moeten willen. Op de eilanden is het natuurlijk de afgelopen tijd een behoorlijke vertoning geweest. Ik wil niet de minste indruk wekken dat ik aan die vertoning meedoe. Wij moeten dus onze eigen verantwoordelijkheid nemen. Dat is nodig op grond van het proces en de afspraken die zijn gemaakt. Zo zit ik in het dossier.

Ik ben blijven steken in de rechtshandhavingketen. Ik heb twee elementen genoemd. Als derde element noem ik Sint-Maarten. Daar is de boel natuurlijk gewoon niet op orde. De boel is daar ook op 10 oktober 2010 niet op orde. In de slotverklaring zijn hierover heldere afspraken gemaakt. Ik snap wel dat pragmatisme soms toeslaat, maar ik wil niet het risico lopen dat wij over tig jaar worden aangesproken door de Verenigde Staten op omvangrijke mensenhandel, omvangrijke drugsmokkel of op andere vormen van internationaal georganiseerde criminaliteit. Ik wil ook niet het verwijt kunnen krijgen dat ik daar op grond van gammele wetgeving en op grond van een aangepast proces, politieke medeverantwoordelijkheid voor draag. Dat is ten diepste de achtergrond van de bezwaren die ik op dat punt heb.

De VVD-fractie heeft één voorbehoud gemaakt bij de slotverklaring. Dit voorbehoud betreft het personenverkeer. De Kamer heeft ook de motie-Luchtenveld aangenomen, die betrekking heeft op toelating en uitzetting van criminele Antilliaanse jongeren. In het coalitieakkoord is gesproken over volgtijdelijk, terwijl ik steeds heb gesproken over gelijktijdig. Het kabinet heeft dat niet gedaan. Het vorige missionaire kabinet heeft een wetsvoorstel van het vorige kabinet direct ingetrokken. Er is voortdurend gedoe geweest over etnische registratie en de verwijsindex risicjongeren. Er is nog niets geregeld. De Kamer kent nog geen wetsvoorstel. U kunt zich voorstellen, mevrouw de voorzitter, dat dit voor de VVD-fractie een belangrijke hinderpaal is. Het zou, gelet op de steun die er toen was, een hinderpaal voor een vrij stevig deel van deze Kamer moeten zijn.

Remkes

Een derde element, dat ik nooit onder stoelen of banken heb gestoken, is dat de VVD-fractie een veel fundamentele heroverweging van het Statuut had gewild. Weg met het wurgcontract van nu en kiezen voor duurzame, vele meer volwassen verhoudingen in het koninkrijk. Daarvoor heb je een ander statuut nodig. Deze gelegenheid had daarvoor moeten worden gebruikt.

Aan het vierde element kan de staatssecretaris nog wel iets doen. Financieel is nog niet alles duidelijk. Wij hebben wel nadere informatie gekregen, maar ik wil voor de eindbeslissing een financiële plaat zien. Deze Kamer vraagt daar bij allerhande wetgeving naar. Ik wil die ook in dit opzicht zien. Ik word namelijk niet vrolijk als wij de conclusie moeten trekken dat het niet afdragen van pensioenpremies ook na de slotverklaring van 2006 in 2006 en in 2007 nog is doorgegaan. Daarna wordt de staatssecretaris door de financiële toezichthouder geconfronteerd met het feit dat de schulden nog zijn opgelopen, maar dat is wel een signaal dat wij daar niet voetstoots in moeten meegaan. Wij gaan toch niet in een financieel gat springen waarvan wij de omvang niet kennen? Dat is ook het punt van de heer Van Raak. Ik ga ervan uit dat bij het kabinet de politieke bereidheid bestaat om daar iets aan te doen.

Ik ben overigens sowieso benieuwd naar de stand van het overleg met Bonaire op dit moment. Ik vond het wel vermakelijk om in de pers te lezen dat men op Bonaire kennelijk heeft geroepen: chapeau voor het PVV-Kamerlid Brinkman. Ik dacht toen bij mezelf: als de vos de passie preekt, boer pas op je kippen, Hero!

De **voorzitter**: De heer Brinkman voelt zich uitgelokt.

De heer **Brinkman** (PVV): Nee, ik voel mij niet uitgelokt. Ik wil het standpunt van de vos benadrukken. Er kunnen ook twee vossen in een hol zitten. Ik hoor de VVD-woordvoerder mooie verhalen houden over financiën. Die spreken mij heel erg aan. Intussen zitten wij echter wel met de wetgeving. Collega Remkes maakt dit punt al meer dan een halfjaar, maar er komt gewoon niets. Er komt niets van stal. Intussen behandelen wij hier wel de BES-wetgeving. Wanneer is voor de VVD-fractie het moment aangebroken om te zeggen dat wij met verdere wetgeving stoppen en dat wij informatie eisen, dat wij willen weten wat het de Nederlandse belastingbetaler uiteindelijk gaat kosten? Ik geef eerlijk toe dat ik vind dat elk volk het recht heeft om te bepalen wat het met zijn land wil doen, maar ik zie ook dat een referendum deze wetgeving zou kunnen vertragen. Dat zou mij heel erg goed uitkomen na de verkiezingen. Dat is mijn opzet geweest.

De heer **Remkes** (VVD): Er zijn voor mij twee bepalende momenten. De belastingvoorstellen komen hier nog aan de orde. Daarom was ik redelijk content met het feit dat beide fiscale onderdelen uit de aanpassingswetgeving werden gehaald. Op dat moment wil ik zicht hebben op de financiële plaat voor de BES-eilanden, want die bepaalt ook welke amendementen wij zullen indienen. Ik ben nog niet in alle opzichten overtuigd van de wijsheid die in die wetsvoorstellen is neergelegd. Een tweede moment is de behandeling van de rijksconsensuswetgeving.

Naast dat grondwettelijke punt wat ik al gemaakt heb, is er in het wetgevingsoverleg een punt blijven liggen. Ik vind dat daarop bij deze plenaire behandeling een

bevredigend antwoord moet komen. Het gaat om de verhouding met artikel 1 van de Grondwet. Wat kunnen daar de juridische consequenties van zijn? In het wetgevingsoverleg heb ik gevraagd of het niet wenselijk zou zijn om daar nog eens goed, onafhankelijk juridisch naar te laten kijken. Ik begrijp best dat de staatssecretaris dat niet meer vandaag kan regelen, maar die duidelijkheid moet er wel zijn op het moment dat wij het Statuut plenair behandelen.

Het missionaire kabinet heeft het voornemen aangekondigd om het Nederlands en het Fries in de Grondwet vast te leggen. Wat zijn de consequenties voor het Engels en het Papiament? In het wetgevingsoverleg heb ik gezegd: alles overwegende, moet je de vraag stellen of je aan deze exercitie moet beginnen. Maar toch, het kan consequenties hebben.

Dan de onderwerpen abortus, euthanasie en homohuwelijk. In de memorie van toelichting noemde de staatssecretaris het "precaire maatschappelijke vraagstukken". Ik zal dat niet ontkennen. Er liggen drie heldere amendementen. Wat euthanasie betreft heb ik collega Leerdam een vraag gesteld. Wij hebben goed geluisterd naar de staatssecretaris. Als er vanuit de medische praktijk iets meer aanpassing in de tijd nodig is, dan ga je dat natuurlijk doen. Dat is alleen maar verstandig. Op grond van mentale gewenning zijn collega Van Gent en ik tot de conclusie gekomen om dat ook bij het homohuwelijk te doen. Maar die duidelijkheid moet nu wel geschapen worden. Men moet weten waar men aan toe is. Die duidelijkheid werd in het wetgevingsoverleg niet gegeven. Ik was upset en zeer verontrust toen collega Van Bochove – de staatssecretaris leek zich daar een beetje bij aan te sluiten – de term "ontwrichtend" in de mond nam. Dat vond ik doorgeslagen en onverstandig, zeker als je vindt dat je zaken binnen afzienbare tijd moet regelen. Dat was dus echt een overreactie.

De staatssecretaris zei "uiteindelijk met een afwijkende voorziening" te komen. Ik citeer verder: "niet zonder vooroverleg en zonder enige gewenning", "ben bereid te overleggen" en "ik raad het namens het kabinet dan ook ten sterkste af". Bij de wetgeving gaf zij wel een paar heldere criteria waarom dingen wel en niet aangepast moeten worden. Een van die criteria was: niet adequate Antilliaanse regelingen. Daar wil het kabinet geen politieke verantwoordelijkheid voor nemen. En juist bij deze onderwerpen is dat voor de VVD-fractie aan de orde. Over abortus en euthanasie zei de staatssecretaris nog: "Daarmee wil ik niet zeggen dat dit ook niet op termijn zou kunnen."

Het niet regelen van deze onderwerpen nu en het totaal op de lange baan schuiven, is voor de VVD-fractie onaanvaardbaar. Daarvoor moet het kabinet niet verantwoordelijk willen zijn en deze Kamer nog minder. Het gaat om heel wezenlijke rechten en niet om plichten voor mensen. Het gaat om gelijke behandeling van homo- en heteroseksuele stellen. Het gaat om wezenlijke rechten voor vrouwen. In mijn mening over abortus – collega Leerdam verwees daar ook naar – ben ik gesterkt toen ons vorige week die afstudeerscriptie werd aangeboden. Toen bleek weer eens dat ook in die cultuur abortus een veel voorkomend verschijnsel is, dat het nu door artsen in de illegaliteit gebeurt, en dat mensen die het niet kunnen betalen zijn gedwongen om allerlei illegale middelen te gebruiken, die een gevaar voor de volksgezondheid kunnen opleveren. Dat moet door de

Remkes

voordeur door de wetgever op een goede wijze geregeld worden.

De uitvoeringsorganisatie voor de pensioenen is in het wetgevingsoverleg een belangrijk punt geweest. Het kabinet heeft het groene licht gekregen. Eerlijk gezegd leidt de correspondentie die ons na die tijd bereikte mij wel tot een vraag. Daar zat een brief van de minister van BZK bij van 18 augustus: "... het beste ondergebracht kan worden bij een professioneel en privaat uitvoeringsbedrijf". Daarmee was ik het zeer eens. Maar de daarop volgende zin luidde als volgt: "Het zou mijn voorkeur hebben als dit uitvoeringsbedrijf voortkomt uit het huidige APNA." Als de staatssecretaris er behoefte aan heeft om dat recht te zetten, zou ik dat zeer op prijs stellen, want tegen de achtergrond van het wetgevingsoverleg heeft dit wel mijn verbazing opgeroepen. Wat is de stand van zaken met betrekking tot het corruptieonderzoek Bonaire? Ik overweeg een motie in te dienen over de pensioenregeling voor ambtenaren en politieke ambtsdragers. Die mogen niet royaler zijn dan hier in Nederland gebruikelijk is. Je kunt rekening houden met koopkrachteffecten, maar misschien kan de staatssecretaris daar ook nog een beschouwing aan wijden. Collega Van Bochove heeft mij nog gevraagd waarom het amendement over integriteit met betrekking tot gemeenschappelijke regelingen is ingediend. Dat amendement heb ik ingediend omdat ofwel in de memorie van toelichting, ofwel in de nota naar aanleiding van het verslag gezegd is dat het niet nodig is, niet zozeer omdat het wettelijk al afdoende geregeld was, maar veel meer omdat die gemeenschappelijke regeling eigenlijk over niets gaat. Voor zover ik het kan overzien is dat niet het geval. Dit is voor mij geen principiële punt. Ik wil wel dat de integriteit goed geregeld wordt, waarover wij volgens mij niet van mening verschillen.

Ten slotte is er nog een amendement – collega Leerdam verwees daarnaar – dat inmiddels is omgezet in een amendement-Remkes/Leerdam, over de zware voorhang op het terrein van zorg en sociale zekerheid. Dat zijn wel zulke belangrijke zaken dat daarbij parlementaire betrokkenheid moet zijn geborgd.

De heer **Van Bochove** (CDA): Met betrekking tot het laatste punt: ik heb dat amendement ook met belangstelling gelezen. Volgens mij hebben wij dat uitgebreid in het wetgevingsoverleg gewisseld, waarbij aan de orde is geweest dat die voorhang er nadrukkelijk moet zijn. De staatssecretaris heeft dat ook expliciet toegezegd in het wetgevingsoverleg. Volgens mij maakt dat deel uit van het totale pakket, en ligt er dus de toezegging dat er wat gebeurt. Wilt u dit amendement slechts ter meerdere zekerheid?

De heer **Remkes** (VVD): Er is gekozen voor een lichte voorhang, en dat is mij niet genoeg.

□

De heer **Brinkman** (PVV): Voorzitter. Deze dag na de verkiezingen is voor ons als PVV eigenlijk een prachtige dag, maar dat neemt niet weg dat ik hier toch mijn grote teleurstelling moet uitspreken over het feit dat wij hier vandaag deze wetgeving staan af te ronden. Een aanzienlijke minderheid van de Tweede Kamer die van mening is dat de nieuwe regering moet beslissen over deze materie, wordt zomaar even aan de kant geschoven.

Over parlementaire normen en waarden gesproken. Angst voor de stembus lijkt hier de primaire leidraad van vele partijen te zijn. Er zijn vele argumenten aan te dragen om deze BES-wetgeving wat ons betreft in de ijskast te zetten: procedurele, constitutionele en inhoudelijke redenen. Laat ik beginnen met de procedurele redenen.

Wij hebben te maken met de BES-wetgeving en de rijkswetgeving die elkaar overlappen en wat ons betreft niet los van elkaar kunnen worden gezien. Er is besloten om de behandeling van de BES-wetgeving, het kleinere gedeelte van het raamwerk van de staatkundige hervormingen, eerder te behandelen dan de verschillende rijkswetten, het grotere kader. Dit is volgens ons pertinent de foute volgorde. Indien de Tweede Kamer de BES-wetgeving aanneemt, kan deze gewoon niet worden ingevoerd zodra de wijzigingen van de rijksconsensuswetgeving zijn ingevoerd. Hier komt bij dat het niet aannemelijk lijkt dat de rijkswetgeving voor de Tweede Kamerverkiezingen op 9 juni door het parlement wordt gelooft, ondanks het feit dat de behandeling van de rijkswetten als het aan dit kabinet ligt, gewoon doorgaat. Aangenomen BES-wetgeving die is achterhaald door een nieuwe politieke realiteit zou het gevolg kunnen zijn. De nieuwe Kamer moet dan wel het andere en ook grotere deel, namelijk de rijkswetgeving, gaan behandelen, terwijl zij op dat moment wellicht niet meer achter het staatkundig proces staat. Met andere woorden: het zou zomaar kunnen dat wij hier een dag voor niets zitten.

De PVV vindt dit dus echt een heel vreemde gang van zaken. De Antilliaanse premier De Jongh-Elhage en de verschillende partijen die voor deze behandeling zijn, zijn van mening dat vertraging van het proces het vertrouwen van de Antillianen in goed en deugdelijk bestuur kan ondermijnen. Deugdelijk bestuur, ik moet er een beetje om lachen bij de Antillen, maar dat is wat anders. Ik zou eerder zeggen dat de corrupte Antilliaanse politieke elite bang is voor onze verkiezingen, bang dat de schuldsanering van 1,5 mld. niet doorgaat. Deze schulden hebben de politici onder andere opgebouwd door hun eigen pensioenpremies jarenlang bewust niet af te dragen, premies die middels de schuldsanering nu de Nederlandse belastingbetaler voor zijn rekening dreigt te moeten nemen. Zo is het en niet anders.

De PVV stelt dat de aankomende patstelling in de politiek na de verkiezingen juist tot verbetering van het vertrouwen zou kunnen leiden. Naar haar mening moeten de BES-wetgeving en de rijkswetgeving integraal door een nieuw gekozen Kamer worden behandeld. Dit leidt juist ook tot duidelijkheid voor het Antilliaanse volk. Er zal eerst consensus moeten komen met betrekking tot die rijkswetgeving voordat wij verder kunnen gaan met de BES-wetgeving. Ik verneem hierop graag de reactie van de staatssecretaris.

Voor de PVV is het duidelijk waarom een partij als de PvdA graag wil doorgaan met deze wetgeving. Ze wil gewoon graag een wit voetje halen bij het Antilliaanse stembus in het kader van de naderende verkiezingen. Na de stembiljetten en posters in het Arabisch weten wij tenslotte dat zij er alles voor over heeft om de stem van de Antilliaanse Nederlander ook binnen te halen. Echter, de PVV vraagt zich wel af waarom toch de VVD zo graag wil gaan met deze staatkundige hervormingen. Ik heb gezien dat de VVD het laatste jaar na het vertrek van de heer Kamp naar Bonaire, kritisch was op het punt van de Antillen. Maar het was volgens mij gemaakte kritiek.

Brinkman

Die was niet echt. Daar waar er zelfs een "commonwealth"-structuur werd geopperd en er veel vraagtekens werden gezet bij de politie, het hof en de verandering van het statuut, liet men het allemaal wel gewoon gewillig door zijn vingers glippen en staan wij hier gewoon de BES-wetgeving, ook met toestemming van de VVD, af te handelen. Van een partij die prat gaat op zuinig omspringen met geld en kijken naar het Nederlandse belastinggeld en het belang daarvan, had ik iets anders verwacht.

Dan het constitutionele aspect, mooi verwoord door professor Elzinga van de Rijksuniversiteit Groningen. De PVV is van mening dat nieuwe of lopende herzieningen van de Grondwet niet door demissionaire kabinetten kunnen worden behandeld. De kiezer moet zich nu uitspreken over deze materie. Daarom is het controversieel verklaren van deze wetgeving de enige juiste keuze. De PVV is van mening dat deze staatkundige veranderingen binnen het koninkrijk moeten worden doorgevoerd door een capabele en levensvatbare Nederlandse regering, die volop vertrouwen heeft van de Nederlandse bevolking. Wijzigingen van het statuut of de voorgestelde grondwetsherziening in het kader van de BES-wetgeving zijn dan ook aspecten waar deze staatssecretaris zich niet meer mee mag bemoeien. Het is onbestaanbaar dat het statuut, dat volgens alle andere politieke partijen, maar niet volgens de PVV, zelfs boven de Nederlandse Grondwet staat, onder een demissionair kabinet wordt behandeld, direct of indirect. Er is een grote minderheid van in ieder geval PVV, SP en in dit geval ook de VVD die deze rijks wetten op de onderdelen politie, hof en het statuut, controversieel wil verklaren. Is dat dan geen substantiële minderheid waar rekening mee moet worden gehouden, ook volgens ons ongeschreven staatsrecht? Een demissionaire Kamer der Staten-Generaal zou democratisch genoeg moeten zijn om dit in te zien en zou niet over haar graf heen mogen regeren. Inderdaad, mijnheer Van Bochove, dat is ook gericht aan de grootste partij in deze Kamer. Waarom denkt de staatssecretaris dat zij wel de legitimiteit heeft om de BES-wetgeving er door te duwen? Is zij niet van mening dat de nieuwe Kamer zich moet uitspreken over de staatkundige hervormingen in de nabije toekomst?

De **voorzitter**: De heer Van Bochove heeft een vraag voor u.

De heer **Van Bochove** (CDA): Geen vraag, maar een constatering. Deze Kamer is helemaal niet demissionair. Hoe komt u daar toch bij, mijnheer Brinkman? Wij doen gewoon ons werk.

De heer **Brinkman** (PVV): Formeel zijn wij niet demissionair, maar als wij niet meer de mogelijkheid hebben om dit kabinet te controleren op wetgeving die het wil indienen, is dat een facet van demissionair zijn, waarin wij dat wel zijn. Ik zal het maar gewoon eerlijk zeggen, mijnheer Van Bochove, want dat weet u ook. Wij zouden in dit land een scheiding der machten hebben, maar die machten vloeien in werkelijkheid nog wel eens in elkaar over. Dan weet u als lid van een bestuurderspartij, heel goed wat ik daarmee bedoel. Dat is iets wat het publiek niet kan zien. Dat zien alleen de ingewijden. Dat is iets waar ik geen goedkeuring aan kan geven. Wij zitten er nu gewoon mee dat dit demissionaire kabinet deze stroom van wetgeving door wil laten gaan omdat het graag die

structuur wil realiseren. U gaat daarin mee. Dat vind ik erg jammer.

De heer **Van Bochove** (CDA): Voor alle duidelijkheid: dit demissionaire kabinet wil deze wetgeving niet door laten gaan – dat hebben wij uitgebreid gewisseld – maar de Kamer wil dat. De Kamer kan namelijk gewoon haar werk doen op basis van de voorstellen die er liggen. Deze week is eerder al uitgediscussieerd dat wij de voor- en nadelen daarvan en de opvattingen van de verschillende partijen hebben afgewogen. Wij zijn in meerderheid tot de conclusie gekomen dat wij deze wet kunnen behandelen. Daar is niets onoorbaars aan en dat is gewoon in het openbaar gebeurd. Ik begrijp het punt van de heer Brinkman dan ook volstrekt niet.

De heer **Brinkman** (PVV): Als de heer Van Bochove goed naar mijn woorden had geluisterd, had hij gehoord dat ik heb gezegd dat er contacten zijn, uiteraard, tussen de CDA-bewindslieden en de CDA-fractie. Volgens mij heb ik dat duidelijk aangegeven. Dat is hetgeen waarop ik doel. Hij hoeft nu dan ook niet de vermoorde onschuld te spelen, want dat is precies wat ik bedoel.

De **voorzitter**: Kort, mijnheer Van Bochove.

De heer **Van Bochove** (CDA): Uiteraard zijn er contacten tussen de CDA-bewindslieden en de CDA-Kamerleden. Het zou raar wezen als die er niet zouden zijn. Wij spreken elkaar bijna dagelijks in de stad en op allerlei plekken. Daar maken wij ook helemaal geen geheim van. Er is afgelopen week in deze Kamer plenair in een interventie tussen de Kamer en de voorzitter nog eens nadrukkelijk gewisseld dat de Kamer bepaalt wat wij hier wel en niet behandelen.

De heer **Brinkman** (PVV): In dit geval doen de fracties van de voormalige coalitie precies datgene wat het kabinet wil. Daar is inderdaad, zoals de heer Van Bochove ook zegt, regelmatig contact over. Dank u wel, mijnheer Van Bochove voor deze erkenning.

Professor Elzinga sluit zijn betoog af met de volgende zin. "Zou de Kamer desondanks toch besluiten om de betreffende wetgeving af te handelen, dan is dat een precedent zonder weerga dat tot tal van constitutionele spanningen zal leiden." Dat is toch een behoorlijk schokkende uitlating. Ik hoor hierop graag een reactie van de staatssecretaris.

Ook de kiezers op de Antillen hebben het recht om hun mening te geven. Daarom moet eerst een referendum op Bonaire doorgang vinden. Wij komen hier vandaag nog over te spreken in een spoeddebat, maar ik wil hier aangeven dat Bonaire, wat de PVV betreft, recht heeft op een referendum. De PVV vindt het onbestaanbaar dat de gouverneur van de Nederlandse Antillen de bewoners dit recht ontnemt. Zij moeten een eigen opinie kunnen geven over de staatkundige hervormingen die op de agenda staan voor hun eiland, namelijk de aansluiting als openbaar lichaam bij Nederland. Zoals bekend is de PVV een groot voorstander van directe democratie. De wens van voormalig gekolonialiseerde gebieden tot meer zelfstandigheid mag nooit belemmerd worden. Deze mogelijke belemmering is zelfs flagrant in strijd met bescherming die internationale wetgeving deze eilanden biedt. Wat ons betreft mag Bonaire, indien het dat wenst, elk jaar een referendum houden. De wens tot

Brinkman

onafhankelijkheid mag niet vanuit Nederland noch door een gouverneur negatief beïnvloed worden. Dat neemt niet weg dat de PVV uiteraard voor totale onafhankelijkheid van die eilanden is, waarbij in ieder geval alle eilanden op termijn uit het Koninkrijk der Nederlanden zouden moeten worden geplaatst.

Ik kom nu op de inhoudelijke redenen voor de PVV om deze BES-wetgeving af te wijzen. De PVV is voor totale onafhankelijkheid van de overzeese eilanden. Zowel de Antilliaan als de Nederlander is door een traject van totale onafhankelijkheid beter af. Ik heb daar eerder een aantal voorbeelden van aangehaald. Dat is in de eerste plaats vanuit het oogpunt van de Antilliaan. De vrijheid om je eigen land te besturen, is één van de grootste vrijheden die een volk zich kan wensen. In de loop der tijd zijn de eilanden in handen geweest van verschillende Europese mogendheden waarbij de bevolking geen kans kreeg om haar eigen land te besturen. Al in 1499 landden Alonso de Ojeda en Amerigo Vespucci namens Spanje op Bonaire. In 1633 veroverde Nederland het eiland op de Spanjaarden. Andere eilanden hebben een vergelijkbare geschiedenis, waarbij ze bijna 400 jaar lang als eilanden afhankelijk bleven van hun Nederlandse kolonisator. Vanaf de Tweede Wereldoorlog kwam er een andere kijk op die verhouding tussen Nederland en zijn koloniën. Koningin Wilhelmina kondigde in 1942 via Radio Oranje al een proces van zelfstandigheid aan voor de overzeese gebiedsdelen.

Na honderden jaren van afhankelijkheid zou je denken dat de overzeese gebieden nu toch wel eindelijk complete onafhankelijkheid zouden willen nastreven. Niets is echter minder waar. De BES-eilanden hebben in samenspraak met hun moederland gekozen voor de optie van integratie. Men verkoopt liever zijn autonomie dan trots, vastberaden en onafhankelijk de toekomst in te gaan. Een gemiste kans voor de bewoners van de eilanden, hoe je ook mag denken over de totstandkoming daarvan! Zoals bekend, ben ik ervan overtuigd dat dit vooral komt door de corrupte politieke elite die het volk, wat dat betreft, knecht.

Het argument van voortdurende slavernij willen wij gewoon nooit meer horen, aangezien deze eilanden nu vrijwillig voor deze rekolonisatie hebben gekozen. Met deze keuze maken de BES-bewoners overigens onterecht gebruik van een misplaatste wederkerigheid in de interpretatie van de internationale wetgeving. Internationale wetgeving beschermt ruim gezegd de wens van voormalig gekoloniseerde gebieden tot onafhankelijkheid, maar het thuisland mag deze wens niet negeren en mag niet dwars gaan liggen. Het is echter niet zo dat de voormalig gekoloniseerde gebieden maar mogen knippen wat ze willen en dat het thuisland deze wens maar heeft te eerbiedigen. Nederland heeft geen schulden uit het verleden noch in de toekomst bij de Antillen. Het kan niet zo zijn dat vanuit de BES-eilanden gezegd mag worden: Nederland, wij willen bij u horen en u gaat maar voor ons zorgen. Dit recht hebben de Antillen niet zonder dat de Nederlandse belastingbetaler zich daarover kan uitspreken.

In de uitvoering van deze BES-wetgeving wordt bijvoorbeeld gesproken over de hoogte van de sociale voorzieningen. Iedereen weet dat de levensstandaard op de BES-eilanden anders is dan die in Nederland. Een aanspraak op een gelijke hoogte van die sociale voorzieningen zou de bewoners van de BES-eilanden onevenredig veel voordeel geven. Aan de andere kant

willen de BES-eilanden niet al onze wetgeving overnemen. Exemplarisch hierbij is het homohuwelijk, waar zojuist ook door de heer Remkes over gesproken is. Ze willen dit homohuwelijk eigenlijk gewoon niet uitvoeren. Ze willen het niet hebben. Met andere woorden, wel de lusten, het geld, maar niet de lasten. Overigens gaat deze vergelijking voor PVV-begrippen niet op, want hiermee zou het homohuwelijk met een last worden vergeleken. Dat zou ik niet op mij willen nemen. Dit zijn zaken die allemaal nog moeten uitkristalliseren. Het lijkt mij echter dat dit in optima forma door een nieuwe Tweede Kamer zou moeten gebeuren. Waarom moeten wij dit nu behandelen?

Vanuit het oogpunt van de individuele Nederlander betekent dit het volgende: simpelweg betaalt hij momenteel de rekening voor de staatkundige verhoudingen in het koninkrijk. De nieuwe staatkundige hervormingen maken de situatie voor hem of haar nog erger. Duizenden ambtenaren zijn bezig geweest om deze nieuwe wetgeving mogelijk te maken en zelfs in de toekomst te gaan implementeren. Er zijn honderden miljoenen euro's gependend en tientallen vragen aan de staatssecretaris gesteld om hoeveel geld het precies gaat. Daar krijgen wij geen antwoord op. Voor drie kleine eilandjes met enkele duizenden inwoners moet een gigantisch pak met nieuwe regelgeving worden ingevoerd en moet een half leger aan ambtenaren naar de eilanden worden gestuurd. Aan de gewone Nederlander valt dit allemaal niet meer uit te leggen. Daarnaast wil de Nederlandse bevolking niet met haar belastinggeld meebetalen aan die corrupte politici, die er op hun eigen eilanden – prachtige eilanden met veel mogelijkheden – met alle respect een janboel van maken. De PVV praat al drie jaar over zelfverrijking, corruptie en het doelbewust niet afdragen van pensioengelden. Het volk roert zich. De Nederlandse belastingbetaler moet het maar accepteren, maar gaat het niet accepteren. De Nederlandse belastingbetaler verdient het om zich tijdens de nieuwe verkiezingen te kunnen uitspreken over dit elitaire project van de staatssecretaris van BZK, waar overigens ook andere partijen, de VVD inclusief, hun hand in hebben gehad. Zoals men weet, is het slotakkoord in november 2006 onder aanvoering van de toenmalige VVD-bewindsman Atzo Nicolaï ondertekend. Stilletjes is dat akkoord toen geen gesprekspunt geweest in de verkiezingsstrijd. De ophef over dat akkoord is pas gekomen na de verkiezingen. Het is een schande dat Jan met de pet geen stem heeft in de besluitvorming over dit traject. Laten wij deze staatkundige hervormingen inzet maken van de komende Kamerverkiezingen. Dat is toch de essentie van onze democratie? Het kan niet zo zijn dat een demissionair kabinet deze boel door de strot van de belastingbetaler duwt. Het zijn uiteindelijk de Nederlandse belastingbetalers die de eilanden straks met honderden miljoenen euro's per jaar in stand gaan houden. Geef hun een stem!

Nederland mag op 9 juni opnieuw naar de stembus. Waarom vragen wij niet direct aan de kiezer een mening over dit traject? Het wetsvoorstel Wet openbare lichamen BES en allerlei andere wetsvoorstellen staan op de agenda om plenair afgerond te worden. Men begrijpt dat de PVV dit gehele proces wil stoppen. De stem van het Nederlandse volk moet eerst gehoord worden. De inzet van de PVV zal zijn dat er een traject gestart moet worden dat maar één resultaat kan hebben: complete onafhankelijkheid voor alle eilanden, de Antillen uit het

Brinkman

koninkrijk en, heel belangrijk, stopzetting van de schuldensanering. Die 1,5 mld. kan Nederland goed voor zichzelf gebruiken. Misschien moeten de Antillen maar eens zelf belasting heffen, hun openstaande belastingen innen en deze niet als wisselgeld voor allerlei corrupte deals gebruiken. De PVV zal dan ook tegen de voorliggende wetgeving stemmen.

Mijn laatste vraag aan de staatssecretaris is de volgende. Hoe staat het met het onderzoek naar corruptie onder bestuurders op Bonaire?

De heer **Remkes** (VVD): Ik heb een slotvraag aan de heer Brinkman. Ik begrijp dat hij een opmerking heeft gemaakt over dat vanmiddag over het wetsvoorstel en de amendementen gestemd moet worden. Als gevolg daarvan kunnen allerlei beelden ontstaan. Die wil ik echter absoluut niet in de wereld hebben. Zou de heer Brinkman het als enige tegemoetkoming ervaren als wij niet hedenmiddag stemmen, maar aanstaande dinsdag, zoals wij altijd doen?

De heer **Brinkman** (PVV): Heb ik daarover wat gezegd? Nou, ik vind het echt een geweldige tegemoetkoming. De heer Remkes maakt mij en de Nederlandse belastingbetaler daarmee geweldig blij. Geweldig. Ik val helemaal stil. Ik ben onder de indruk.

De heer **Remkes** (VVD): Ik doe alles om het collega Brinkman naar de zin te maken!

□

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Voorzitter. In januari is er gedurende twee dagen wetgevingsoverleg gevoerd over de BES-wetten. Ik zeg nu maar meteen dat de fractie van GroenLinks nog steeds vierkant achter het wetgevingsproces staat dat naar haar stellige verwachting zal leiden tot het openbaar bestuur dat iedere BES-burger verdient. Ik zal vandaag mijn bijdrage van januari niet herhalen, maar ik zal er enkele highlights uitlichten. Verder zal ik – net als ik tijdens het wetgevingsoverleg heb gedaan – de uitgangspunten van GroenLinks kort schetsen. Daaruit blijkt waarom zij dit proces is ingegaan, waarom zij het tot nu toe heeft gesteund en waarom het zo belangrijk is dat de schulden worden gesaneerd opdat er een goede nieuwe start kan worden gemaakt.

Voor de fractie van GroenLinks staat in het hele proces het belang van de burger voorop. Hierover is de afgelopen maanden en jaren veel gesteggeld. De staatkundige verhoudingen dienen in essentie geen ander doel dan het tot stand brengen van goed bestuur. Mijn fractie kiest voor transparantie, integerheid en controleerbaarheid. Die elementen moeten centraal staan. De BES-burger moet kunnen zien waar wij het voor doen. Dat is hard nodig, want in de afgelopen jaren is al heel wat humanitaire en ecologische ellende de revue gepasseerd. Ik ben er "deep down inside" van overtuigd dat hierin verbetering moet komen. Ik verwijs bijvoorbeeld naar de koraalriffen bij Bonaire die werden verziekt door rioolozingen, het vliegveld van Bonaire waar de veiligheid niet optimaal was gegarandeerd, maar ook naar zaken als gezondheidszorg, sociale zekerheid, onderwijs en veiligheid die door de overheid op een hoog niveau moeten worden gebracht. De burgers moeten dit aan den lijve kunnen ervaren, want

zij maken ook deel uit van ons koninkrijk. In dit ene koninkrijk moeten duurzaamheid en sociaaleconomische omstandigheden op orde zijn. Ook overzee moeten de mensen goed geschoold worden, aan het werk kunnen en een toekomst kunnen opbouwen in een veilige en duurzame omgeving.

Wij moeten nu samen de kans grijpen om een fundamentele breuk met het verleden tot stand te brengen. Ik heb een aantal weken geleden vragen gesteld over vermeende corruptie op Bonaire. Die vragen zijn beantwoord voor het wetgevingsoverleg in januari jongstleden. Ik ben benieuwd naar de stand van zaken. De staatssecretaris heeft geantwoord dat zij navraag zou doen naar de juistheid van de berichtgeving. Als die waar was, zou dat niet worden geaccepteerd en zou worden overwogen om – net als op Aruba – een onafhankelijk onderzoek te doen naar die vermeende corruptiepraktijken op Bonaire. Dit soort geruchten zijn niet goed. Als ze niet waar zijn, moet dat worden aangetoond en als ze wel waar zijn, moeten die praktijken worden aangepakt. Ik krijg graag helderheid hierover.

Ik heb al gezegd dat ik enkele highlights van de wetgeving naar voren zal halen. Ik wil beginnen met het homohuwelijk. Op de BES-eilanden is grote commotie ontstaan over het voorstel om uiteindelijk het homohuwelijk mogelijk te maken, net als in Nederland. Begrijp mij goed: mensen hoeven niet te trouwen met iemand van hetzelfde geslacht maar dit moet wel mogelijk zijn. Het lijkt nu net alsof mijn fractie iedereen daartoe wil dwingen, maar dat is zeker niet het geval. Ik kan mij die commotie wel enigszins voorstellen en wij moeten daar zorgvuldig op reageren. Mijn fractie heeft er nooit doekjes om gewonden: iedereen in dit koninkrijk is gelijkwaardig, of hij nu in Coevorden, Kranendijk of Lelystad woont. Die les hebben wij in ons gemeenschappelijke, soms pijnlijke verleden geleerd en die moeten wij nu, op dit historische moment in de praktijk brengen. Daarom heeft GroenLinks zich bijvoorbeeld ook principieel tegenstander verklaard van de Verwijsindex Antillianen. Wie redeneert vanuit de gedachte dat Antilliaanse burgers blijkbaar een bijzonder soort burgers zijn, slaat volgens ons de plank volledig mis.

Uit deze principiële benadering vloeit ook voort dat iedereen overal in dit koninkrijk op gelijke titel en ongeacht hetero- of homoseksuele gerichtheid in het huwelijk moet kunnen treden. Wie zich daartegen verzet, verzet zich tegen de gedachte van fundamentele gelijkwaardigheid en accepteert het bestaan van het tweederangsburgerschap. Juist zij die zich met recht en reden in het verleden tweederangsburgers mochten voelen of van wie het burgerschap zelfs helemaal werd ontkend, weten dat het een dure plicht is om dit te voorkomen.

Voorzitter: Verbeet

De heer **Brinkman** (PVV): Even over die verwijsindex. Ik ken de GroenLinksfractie als een fractie die altijd nadenkt over de sociale omstandigheden die ertoe leiden dat mensen bijvoorbeeld de criminaliteit ingaan, werkloos raken of geen goede opleiding krijgen aangeboden of hebben genoten. Om die omstandigheden te achterhalen, is het misschien juist wel van belang om in ieder geval te vragen welke nationaliteit iemand heeft. We weten namelijk allemaal dat bijvoorbeeld de Antilliaanse

Van Gent

jongeren overmatig veel in de criminaliteit zitten in vergelijking met autochtone jongeren. Om dat op te lossen moet je wel weten dat het om Antillianen gaat. Is dat simpele feit niet voldoende voor u? De PVV wil gewoon gevangenen bouwen en zwaarder straffen, maar u kunt op die manier lekker aan de slag met uw sociale zaakjes en al uw projectjes. Is dat ene feit dan geen aanleiding voor u om die nationaliteit toch te laten administreren?

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Laat ik er dit van zeggen: met dit soort Prinzipienreiterei zullen we de problemen in ieder geval niet oplossen.

De heer **Brinkman** (PVV): Nu in het Nederlands graag! We spreken hier volgens mij Nederlands, geen Duits.

De **voorzitter**: Meestal wel, maar wel allerlei soorten, als ik zo vrij mag zijn.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): Ik weet dat de heer Brinkman zijn talen kent, dus ik dacht dat hij me wel zou begrijpen. Met deze term bedoel ik "principeel gemillimeter". Ik kan er ook andere woorden voor gebruiken, maar dat vind ik niet netjes. In elk geval lossen we daar de problemen niet mee op.

Die Verwijsindex Antillianen heeft tot grote problemen geleid. Er waren al allerlei mogelijkheden om speciale projecten voor Antillianen op te zetten voordat de discussies rondom de verwijsindex plaatsvonden. Antillianen namen daaraan overigens ook echt deel.

Natuurlijk ben ook ik ervoor om naar concrete oplossingen te zoeken. Ik steun de heer Brinkman daarbij volledig, maar de GroenLinksfractie zit zeker niet op dit soort schisma's binnen het koninkrijk te wachten. Dat weet hij ook. Als hij verder serieuze sociale projecten enigszins denigrerend afdoet als sociale projectjes, dan is dat meer zijn probleem. Ik los problemen liever op.

De heer **Brinkman** (PVV): Mevrouw Van Gent spreekt zichzelf nu wel erg tegen. Juist de mensen uit het veld en uit die sociale projectjes hebben er problemen mee dat ze niet kunnen achterhalen of iemand nou wel of niet Antilliaans is en van welk eiland hij komt. Als ze dat weten, kunnen ze daar namelijk een vervolgactie op richten. Ik probeer dus alleen maar een beetje sociaal mee te denken met mevrouw Van Gent. Waarom wil zij niet gewoon administreren waar iemand vandaan komt als ze die projecten dan toch zo belangrijk vindt? Dat lijkt me niet meer dan logisch.

Mevrouw **Van Gent** (GroenLinks): De heer Brinkman en ik zijn het op dit punt oneens. Laat ik het nog wat breder trekken: de PVV-fractie en de GroenLinksfractie zijn het op dit punt oneens. Dat gebeurt ook wel eens op andere punten, ik kan er verder wel van slapen.

Voorzitter. Ik was gebleven bij het homohuwelijk. Mijn amendement hierover is inmiddels aangepast met de bepaling dat de regeling uiterlijk twee jaar na de transitiedatum wordt ingevoerd. Maar laat ik duidelijk zijn: hoe eerder, hoe beter! Het is namelijk van groot belang dat het niet eindeloos wordt uitgesteld en dat wij er aan het einde van de periode niet achterkomen dat er nog iets moet worden geregeld met de eilanden. Ik krijg graag een reactie van de staatssecretaris, want die termijn van twee jaar heb ik ook opgenomen om aan

haar gevoelens en opmerkingen tegemoet te komen. Verder vind ik het natuurlijk van groot belang dat een meerderheid van de Kamer zich positief over het amendement kan uitspreken. Wij willen wel degelijk ook hier de druk op de ketel houden.

De beroering rondom het homohuwelijk laat ook zien dat men daar waarschijnlijk, net zoals in Nederland, nog een lange weg te gaan heeft voordat homoseksualiteit volwaardig geaccepteerd wordt en verwordt tot een non-issuë. Het lijkt mij dan ook goed dat de Nederlandse en Antilliaanse autoriteiten zich inzetten voor homoacceptatie en -emancipatie. Ik krijg graag een reactie van de staatssecretaris hierop, want ik overweeg in tweede termijn een motie hierover in te dienen.

Ik kom nu op het onderwerp abortus. Enkele weken geleden heb ik samen met de heer Remkes schriftelijke vragen gesteld over de verschrikkelijke gezondheidsrisico's die Antilliaanse vrouwen lopen als zij illegaal hun zwangerschap onderbreken. Zoiets vindt ook plaats binnen ons koninkrijk. De gedachte aan kruidenmengsels, aan zware chemische middelen en aan gehannes met breinaalden maakt mij regelrecht onpasselijk. Alleen al vanuit humanitaire overwegingen vind ik het onbestaanbaar dat wij Antilliaanse vrouwen letterlijk laten aanklooiën. Vanwege het onparlementaire karakter van het woord "aanklooiën" verander ik dat graag in "aanmodderen". Voor deze humanitaire ellende is er slechts één oplossing: legaliseer abortus en zorg ervoor dat die onder goede medische omstandigheden plaatsvindt. Ik zou bijna de leus "baas in eigen BES-buik" willen gebruiken. Wij hebben het amendement nu zodanig geformuleerd dat wij die legalisering toch binnen uiterlijk één jaar goed geregeld willen hebben. Bij het wetgevingsoverleg hebben wij erover gediscussieerd dat je een aantal dingen in orde moet brengen om die mogelijk te maken. De gezondheidsrisico's zijn op dit moment zodanig dat eigenlijk geen minuut langer gewacht kan worden met het zetten van stappen om dit in orde te brengen. Ik ben ervan overtuigd dat de staatssecretaris hierop een reactie geeft, want het amendement ligt er.

Ik kom nu op de milieubescherming. Het is natuurlijk geen verrassing dat de GroenLinksfractie ook vandaag weer aandacht daarvoor vraagt. Ik weet dat Curaçao en de Islaraffinaderij vandaag niet op de agenda staan. Wij hebben echter de berichten gelezen dat gisteren een technisch defect is opgetreden bij de Islaraffinaderij. Als je bij de Isla hoort dat het gaat om een technisch defect, moet je altijd gaan opletten. Er scheen ook een staking te zijn. Het is nog niet helemaal duidelijk hoe wild die was, maar er heeft wel een werkonderbreking plaatsgevonden omdat ook werknemers zich meer zorgen beginnen te maken over de toekomst van de raffinaderij en het uitvoeren van het onderhoudscontract. Ik heb deze week vragen daarover gesteld. Ik stel dit aan de orde omdat de staatssecretaris er misschien al iets erover kan zeggen. Anders maak ik zo een nieuw setje schriftelijke vragen om opheldering daarover te vragen. Als wij het minder bureaucratisch kunnen regelen, is mij dat echter heel erg lief.

Ik ben begonnen met deze opmerking omdat deze aangeeft hoe essentieel het beschermen van natuur en milieu en goede milieuregels zijn, ook overzee. Wij moeten dit echt goed regelen, want wij kunnen de bewoners niet opzadelen met vieze lucht, slechte voorzieningen en aantasting van de soms beeldschone

Van Gent

natuur die ook heel erg kwetsbaar is. De Antillen en Aruba – ik zei het net al – zijn met hun natuur en cultuur regelrechte sieraden van het koninkrijk. Dat mag hier ook wel gezegd worden. Als wij over de Antillen en Aruba spreken, gaat het immers bijna altijd over problemen, maar er zijn natuurlijk ook wonderschone zaken waarop wij samen trots moeten zijn en die wij samen moeten behouden.

In de afgelopen jaren heb ik gepleit voor een zorgvuldig omgaan met de kwetsbare habitat. Van een politieke partij als GroenLinks verwacht natuurlijk niemand iets anders. In de beleidsvorming hoort natuurbescherming een belangrijke overweging te zijn en daarom vroeg ik al enkele jaren geleden om een milieubeleidsplan. Daarvoor is namelijk alle aanleiding. De koraalriffen voor de kust van Bonaire lijden bijvoorbeeld onder ongezuiverde rioolozingen. Ik vraag mij af of wij deze riffen niet als een nationaal landschap moeten aanmerken met alle beschermende maatregelen van dien. Ik zou daar toch graag eens wat meer over willen weten. Ik wil ook graag dat het kabinet de (on)mogelijkheden daarvan gaat onderzoeken. Wij zullen namelijk een aantal extra stappen moeten zetten om ook de kwetsbare natuurgebieden daar beter te beschermen.

Tot slot. Zoals gezegd, vindt GroenLinks dit historische dagen. Er zullen nieuwe formules gevonden worden om de gezamenlijke toekomst vorm te geven. Zoals eerder gezegd, zal dit met vallen en opstaan gebeuren. In het besef van saamhorigheid zijn echter alle hindernissen te slechten. Dit wetgevingsproces draagt daar naar mijn stellige overtuiging in ieder geval toe bij.

Dit hele proces en de hele omgang binnen het koninkrijk doet mij wel eens denken aan een heel goed huwelijk waarin mensen intens veel van elkaar houden. Dit betekent echter ook dat je moet geven en nemen; het betekent tevens, als je van elkaar houdt, dat je wel eens ruzie met elkaar maakt. Ik zeg altijd: als je geen ruzie meer met iemand maakt, ben je totaal niet meer in die persoon geïnteresseerd, want dan laat je het er gewoon bij. Uiteindelijk kunnen wij niet zonder elkaar. Ik ben er ook echt van overtuigd dat wij uiteindelijk het beste met elkaar voor hebben en dat het het beste is als wij binnen het koninkrijk goed met elkaar blijven samenleven, samenwonen en er samen proberen uit te komen.

Ik dacht: ik sluit af met een CDA-leus, want het CDA heeft een moeilijke avond achter de rug, voorzitter. Zo ben ik ook wel weer.

De algemene beraadslaging wordt geschorst.

De **voorzitter**: Dit is het einde van de afsluitende termijn van deze wetgeving van de kant van de Kamer. De staatssecretaris wil even tijd hebben om haar antwoord te kunnen voorbereiden. Daartoe schors ik de vergadering tot 14.15 uur. Er zijn namelijk ook nog allerlei procedurevergaderingen.

De vergadering wordt van 12.38 uur tot 14.15 uur geschorst.

Voorzitter: Kraneveldt-van der Veen

De **voorzitter**: Op de tafel van de Griffier ligt een lijst van ingekomen stukken. Op die lijst staan voorstellen